77
1

philatelica

philatelica

1977/1

TARTALOM

Orbán Ferenc:
Adalékok az 1871. évi újságbélyeg kiadásokhoz

Dr. Nagy Ferenc:
Magyar posta Romániában, 1867—1869-ben

Idegen nyelvű tartalom

A MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
TUDOMÁNYOS MUNKAKÖZÖSSÉGE KÖZLÖNYE
FELELŐS SZERKESZTŐ: SURÁNYI LÁSZLÓ
SZERKESZTŐK: PÁKOZDI LÁSZLÓ, DR. SCHOLZ TAMÁS
FELELŐS KIADÓ: DR. SOÓS LÁSZLÓ
VII. ÉVFOLYAM

Adalékok az 1871. évi újságbélyeg kiadásokhoz

ORBÁN FERENC (SILKEBORG, DÁNIA)

Míg a Monográfia III. kötetének 1968-ban történt megjelenése óta a levélboríték-rajzú bélyegek akkori ismeretei az elmúlt évek során számos új adattal bővültek, addig az elmúlt időszakban alig látott napvilágot új tanulmány az 1871-es kiadásokról.

Véleményem szerint ennek fő oka abban rejlik, hogy *Madarász Gyula* tanulmányai olyan alaposak és mélyrehatóak, miszerint nehéz ezeknél a kiadásoknál fel nem tárt területeket találni. Néhány éve mégis akadt olyan szűkebb terület, ami érdemesnek mutatkozott alaposabb és elmélyültebb tanulmányozásra: az 1871-es díjjegyes postai nyomtatványok bélyegképeinek tipizálása. Ezzel kapcsolatosan *Bánfalvy Tamás* munkásságára gondolok, akinek tanulmánya, „Az első rányomott bélyegű 5 krajcáros postautalványon" kiadványunk 1975/1. számában meg is jelent.

Az, hogy egyes személyeknek filatelista kutatómunkája melyik területre irányul, számos összetevőn alapul. Így többek között az érdeklődésen kívül a megfelelő mennyiségű anyag rendelkezésre állásán is. Engem évek óta érdekelt az 1871-es újságbélyeg két kiadásának alaposabb tanulmányozása, mert úgy gondoltam, hogy ezekről több ismeretet lehet elsajátítani, mint ami a Monográfiában le van fektetve. Tudomásom volt arról, hogy *Blahuta Ferdinánd*, csehszlovák filatelista éveken át foglalkozott a magyar, 1871-es újságbélyegek tanulmányozásával, de sajnálatos módon 1971 óta nem sikerült vele a kapcsolatot felvennem. Így a csehszlovák szövetség lapjában megjelent tanulmánya a jelzett kiadásról előttem ma is ismeretlen. Ennek hiányában fogtam hozzá az 1871-es újságbélyegek részletes megismeréséhez.

Végre, 1975-ben, a kutatómunka számos összetevőjének egyikére alkalom adódott, amikor tanulmányozhattam *G. S. Ryan, J. Klein* és *O. G. Schäffling* gyűjteményéből az 1871-es, összefüggő újságbélyegeket. E munka alapján sikerült megállapítanom olyan adatokat, amelyek megerősítik *Madarász Gyula* e területre vonatkozó korábbi feltevéseit.

Mivel a Monográfia III. kötete részletesen foglalkozik a két 1871-es újságbélyeg kiadással, az abban foglaltakat nem kívánom itt megismételni, csak utalok arra, hogy az idevágó leírások a kötet mely oldalain találhatók meg.

153—55. o. Újságbélyeg-tervezetek.
158. o. Eredeti nyomóformák.
162—64. o. Az újságbélyegek képe.
171—72. o. Az első és második újságbélyeg próbanyomatai.

343—54. o. A kőnyomású újságbélyeg.
437—46. o. A könyvnyomású újságbélyeg.

A felsorolt szövegrészek alapos ismeretét jelen tanulmányom helyes értelmezéséhez elengedhetetlenül szükségesnek tartom.

I. A kőnyomatos kiadás

Madarász Gyula a Monográfia III. kötete 343. oldalának utolsó bekezdésében, mint írja, feltételezi, hogy létezett egy *első nyomókő*, amelyet az ún. első és megsemmisített, kőnyomású levélbélyegek nyomóköveivel egyidejűleg készítettek el. A szerző feltételezi, hogy a nyomtatást erről a kőről meg is kezdték. Végül azt is megemlíti, hogy az újságbélyegek *korai* példányainak rossz minősége emlékeztet az első 2 krajcároséra.

Megfigyeléseim eredményeként közölhetem, hogy mint a levélbélyegekből, ugyanúgy az újságbélyegekből is kétféle kőnyomás készült.

A korábban, már az 1871. február 15-én megjelent *első kiadású* Ferenc József-fejes 2 krajcáros levelezőlapok bélyegképeinek tanulmányozásakor kitűnt, hogy annak bélyegképén az első 2 krajcáros levélbélyeg ismertetőjelei megállapíthatóak. Ezt a tényt egybevetve az első kiadás rossz minőségével, ma már számos bizonyítéka van annak, hogy az *első kiadást* sztereotypiával (nyomódúcokkal) nyomtatták rá az átmásoló papírra.

Ezen ismeretek birtokában kezdtem el a Monográfia III. kötetének 247. ábráján bemutatott 9-es tömb eredeti bélyegeinek tanulmányozását. Hamarosan kitűnt, hogy voltak a tömbben *azonos*, de rendszertelenül elhelyezkedő bélyegképek is.

További, tanulmányi célra kölcsönzött anyag segítségével mintegy 150 db bélyeg állott rendelkezésemre. A bélyegek ismertetőjelek szerinti csoportba sorolásával bizonyítást nyert, hogy az átmásolás valójában sztereotypiával készült. Ugyanis, ha a másolást a *második* nyomóköveknek megfelelő módon végezték volna el, akkor a levélbélyegeknél már ismert kőnyomatos típusokhoz hasonló ismertetőjelek keletkeztek volna. Azonban ilyen jellegű ismertetőjelek a szóban forgó 9-es tömb bélyegein nem voltak észlelhetők.

150 bélyeg nem elegendő mennyiség valamennyi és véglegesnek tekinthető ismertetőjel meghatározásához, de mégis elegendőnek mutatkozott a bélyegek két nagy csoportra osztásához. Az anyagot sikerült felbontanom egy durva és egy finom rajzú nyomatra.

Egy, a Ryan-gyűjteményben levő, használatlan, finom rajzú négyes tömb egyik függőleges párján azonos ismertetőjeleket észleltem. Ezek jellege hasonló a másodikként nyomtatott kőnyomatos levélbélyegek típus-ismertetőjeleihez; vagyis parányi rajzbeli eltérések állapíthatók meg. Később, 1975. őszén, Bécsben al-

1. ábra. 1871. Függőleges hármas sáv a B-jelű nyomókőről származó újságbélyegekből.

kalmam nyílott tanulmányozni az O. G. Schäffling gyűjteményében levő függőleges sávot (1. ábra). A finom nyomású bélyegeken szintén találtam azonos — tehát most már oszlop-ismertetőjelnek megfelelő — rajzbeli eltéréseket.

Rövidesen világossá vált előttem, hogy a kőnyomatos újságbélyegek részére is *két 100 képes nyomókő* készült.

Véleményem szerint a minőségi különbség abban leli magyarázatát, hogy az *első* 100-as nyomókő készítésekor az átvivő papírra egy 100 képes másolatot nyomtattak egy menetben, míg a *második* 100-as nyomókő készítésénél egy egyképes másolatot nyomtattak az átvivő papírra és arról a másolás további folyamatát szintén másolópapírral végezték, miként a levélbélyegek második köveinél. Az első kő kikészítéséhez felhasznált dúcokkal való nyomtatás packás lenyomatot adott az átvivő papírra, és ez okozta a kőről készült bélyegek rossz minőségét.

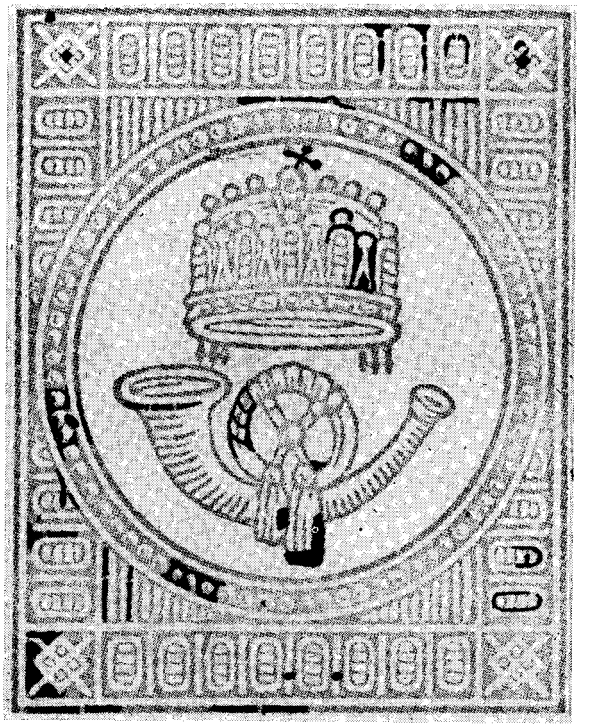
Metszetjelek

Kőnyomásról lévén szó, metszetjelekkel kapcsolatosan kizárólag a felhasznált nyomódúcok metszeteiről beszélhetünk.

Mivel a nyomódúcok ugyanazon mélyképes matricáról készültek, mindkét fajta kőnyomású újságbélyegen azonos metszetjelek észlelhetők. Ezekből a jelekből igen sok van, ezért a 2. ábrán csak a jellegzetesebbeket mutatom be.

A Monográfia III. kötetének 114. és 115. ábráján bemutatott két bélyegkép közös eredete kétségtelen, de a könyvnyomású bélyegekre jellemző torzulás, a jobb és bal oldal magasságbeli különbsége, már a kőnyomatosok számára készült sztereotypiák elkészítése után keletkezett valamelyik másoláshoz használt egyképes matricán, esetleg patricán.

Ha megfigyeljük az I. kötet 322. oldalán bemutatott eredeti matricát, akkor azt észlelhetjük, hogy azon az

2. ábra. 1871. A kőnyomásos újságbélyegek metszetjelei.

alsó és felső kertvonal párhuzamos. Az ábra felirata mai ismereteink birtokában, helyesen: „Könyvnyomáshoz készült maratás" lenne.

Itt kívánom megemlíteni, hogy a kőnyomatos újságbélyegeken alapos elrajzolás van. A kürt karikájára csavart zsinór tekervénye a bal oldalon — tévesen — tovább fut a zsinór leszálló ága után.

Végül arra kell megfelelő és logikus választ adni, hogy miért dől a kereszt *jobbra* a kőnyomatos bélyegeken. A választ erre a kérdésre a *könyvnyomatosokkal* kell kezdeni — az egyképes eredetitől a bélyegig — a következő felépítés szerint:

a kép jellege	*a kereszt dőlésének iránya*
1. eredeti, maratott, mélyképes anyaminta	bal
2. másoló patrica	jobb
3. másoló matrica	bal
4. nyomódúc	jobb
5. bélyeg	bal

A *kőnyomatosoknál* a helyzet a következő:

a kép jellege	*a kereszt dőlésének iránya*
1. eredeti, maratott, mélyképes anyaminta	bal
2. másoló patrica	jobb
3. másoló matrica	bal
4. sztereotyp nyomódúc	jobb
5. átmásoló papír	bal
6. nyomókő	jobb
7. bélyeg	bal

Mint láthatjuk, itt valami nincs rendjén, mivel a bélyegeken nem balra, hanem *jobbra* dől a kereszt.

Ezt a fejtegetést érdemes kiterjeszteni a levélbélyegek előállításakor alkalmazott nyomdatechnikai eljárásokra. Az irány megjelölésénél azt veszem tekintetbe, hogy a kép arca merre fordul. Kezdjük a sort a ***réznyomással.***

a kép jellege	*az arc iránya*
1. értékszámmal már ellátott, egyképes galván másolat	bal
2. patrica	jobb
3. nyomólemez	bal
4. bélyegkép	jobb

Ez esetben a közbenső másolatokon átugrottam, de ezekre egyaránt jellemző, hogy a mélyképűeken balra, a magasképűeken jobbra fordul az arc.

Nézzük most a réznyomás számára már elkészült eszközök segítségével gyártott *kőnyomatos* levélbélyegeket.

a kép jellege	*az arc iránya*
1. értékszámmal már ellátott, egyképes galván másolat	bal
2. átvivő papír	jobb
3. nyomókő	bal
4. bélyeg	jobb

Az eddigiekből kitűnik, hogy sem a könyvnyomásos újságbélyegnél, sem a réznyomatos, de a kőnyomatos levélbélyegeknél sem észlelhető rendellenesség. Ezzel szemben a kőnyomatos újságbélyegek nyomóformáinak kialakításánál valami nincs rendjén.

Korábban utaltam arra, hogy az első, megsemmisített kiadás nyomókövének elkészítése a sztereotyp dúcoknak átvivő papírra való nyomtatásával kezdődött. Ezeket a nyomódúcokat a díjjegyes postai nyomtatványok számára az E. Müller által leírt „arany eljárással" alakították át az eredetileg mélyképes metszetről. Ez gyakorlatilag annyit jelent, hogy a nyomókő elkészítésének indulópontja magasképű eredeti volt.

Ezek után nézzük a *kőnyomatos* levélbélyegek nyomókövei elkészítésének folyamatát.

a kép jellege	*az arc iránya*
1. mélyképes másolat az értékszámmal már ellátott egyképes másolatról	bal
2. a Müller-féle fordítás maratással magasképű eredetire	bal
3. másoló matrica	jobb
4. sztereotyp nyomódúc	bal
5. átmásoló papír	jobb
6. nyomókő	bal
7. bélyeg	jobb

Mint tapasztalhatjuk, ha sztereotyp nyomódúcot alkalmazunk az átmásoló papírra való átvitelhez, akkor

ismét jobbra néző kép lesz az eredmény, a bélyegkép.

Elgondolásom tehát az, hogy az 1871. év elején a nyomdában levő nagy kapkodás, amelyre Madarász Gyula részletesen utal, a kiadás történetének leírásakor, alkalmat adhatott arra a meggondolatlanságra, hogy az újságbélyeg képét is átfordították. Csak ezzel magyarázható meg az, hogy a kőnyomatos újságbélyegeken jobbra dől a kereszt.

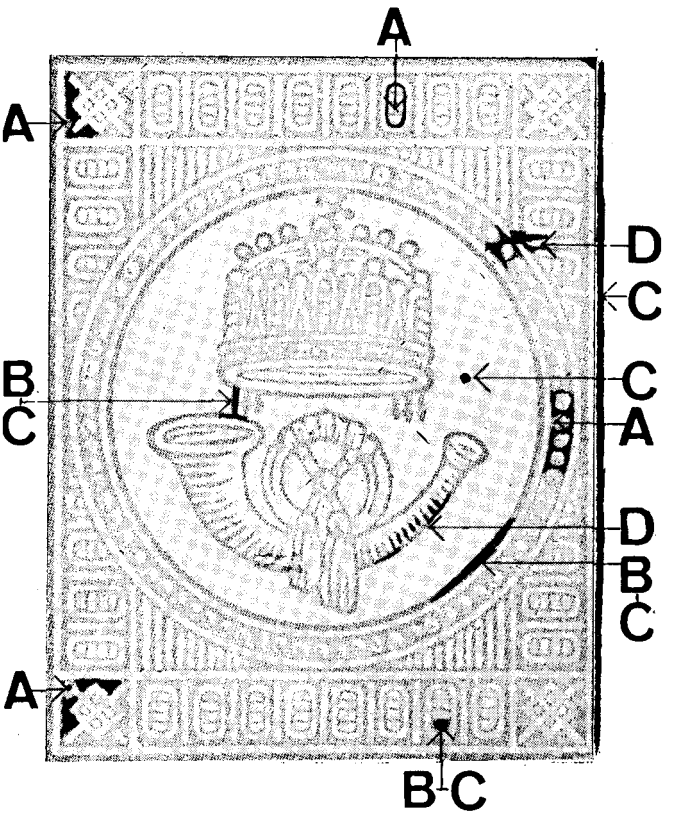
Ezen, a részemről ténylegesen alkalmazottnak tartott eljárás alapján a *kőnyomatos* újságbélyegek az alábbi részműveletek alapján készültek:

a kép jellege	*a kereszt dőlésének iránya*
1. mélyképes másolat	bal
2. a Müller-féle fordítás maratással magasképű eredetire	bal
3. másoló matrica	jobb
4. sztereotyp nyomódúc	bal
5. átmásoló papír	jobb
6. nyomókő	bal
7. bélyeg	jobb

Jogosan felmerülhet az a kérdés, hogy a nyomda miért választotta az ilyen körülményesen előállítható kőnyomtatást a sokkal egyszerűbb és később alkalmazott könyvnyomtatás helyett. Erre a kérdésre csak abban lehet választ találni, hogy a nyomda 1871 elején még nem rendelkezett a bélyegek gyártásához szükséges könyvnyomó géppel, vagy szabad kapacitással.

Az A. jelű nyomókőről származó bélyegek ismertetőjelei

A-jelű kőnek az elsőként készített nyomókövet neveztem el. A róla származó bélyegeket az ismertetőjelek alapján négy csoportba soroltam. A négy ismertetőjelet A—A, A—B, A—C és A—D betűkkel jelöltem (3. ábra). Megjegyzem, hogy az A—A, A—B és A—C jelek arányszáma megfelel az átvizsgált anyag 10—10 százalékának, ami sejtetni engedi, hogy a másolások az 1888-as sztereotyp kiadáshoz hasonló módon egy 10 darabos matricatömbről készültek. A 10 darabos matrica-tömböket a nyomda a ducok gyorsabb előállításának céljából készítette. Hasonló matricatömbök fennmaradtak és ezeket a Bélyegmúzeum őrzi.

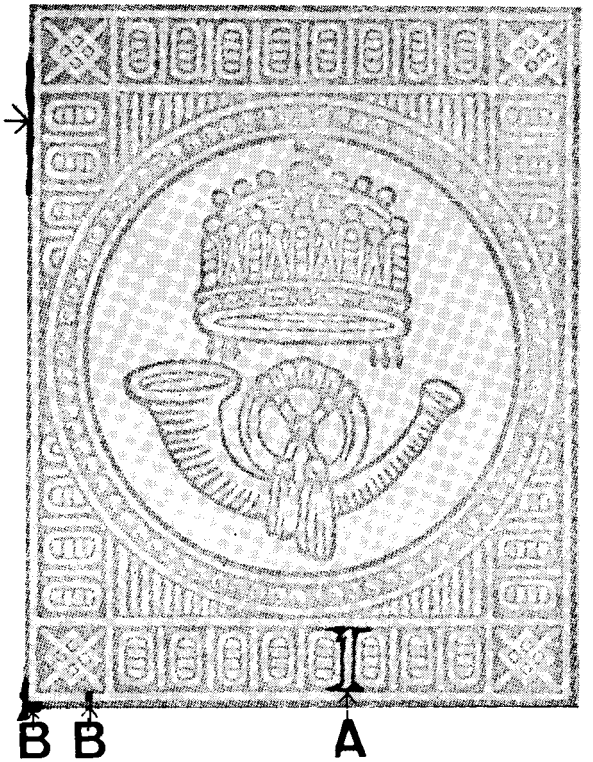

3. ábra. 1871. Az A-jelű nyomókőről származó bélyegek típus-ismertetőjelei.

A B-jelű nyomókőről származó bélyegek ismertetőjelei

Feltételezhető, hogy a második, a B-jelű nyomókő előállításához hibátlan dúcot alkalmaztak. Mivel ennél a kőnél a másolás átvivő papírral történt, az esetleges oszlop-ismertetőjelek meghatározása, a bélyegek csekély száma miatt, nehézkesnek bizonyult.

Egy, a Ryan-gyűjteményben levő, használatlan négyes tömbön sikerült meghatároznom a 4. ábrán bemutatott B—A ismertetőjelet, az O. G. Schaffling-gyűjteményébe tartozó hármas sávon pedig a B—B-t. Ugyanezeket az ismertetőjeleket több bélyegen is megállapítottam.

4. ábra. 1871. A B-jelű nyomókőről származó bélyegek típus-ismertetőjelei.

A B-jelű nyomókőről származó bélyegek többségén látható egy kis horpadás a bal oldali keretvonalon, de hasonló horpadást találtam az A-jelű nyomókőről származó bélyegek között is. Ez arra enged következtetni, hogy a képátvitelhez használt dúc azonos volt az A-jelű nyomókőnél felhasználtak egyikével.

A bélyegközök méretei

Régóta ismeretes, hogy az újságbélyegeket a bélyegközök méretei alapján csoportosítani lehetséges. A bélyegek pontatlan szétvágása miatt találhatunk olyan példányokat, amelyekkel összefügg a szomszédos bélyeg szélnyomata. A fennmaradt használatlan példányok nagyrészt bélyegkereskedőktől származnak, akik a vágást figyelmesen, a bélyegközök közepén végezték el. Ezek a szépen vágott példányok viszont nem szolgálják a csoportosítást.

A méreten felül vágott, valamint az összefüggő példányok segítségével megállapítható, hogy az A-jelű nyomókőről származó íveken a vízszintes bélyegköz átlagosan 2,6 mm, a függőleges pedig 2,5 mm.

A B-jelű nyomókőről származó ívek bélyegközei lényegesen kisebbek. A vízszintes bélyegközök szélessége 2,25 mm, a függőlegeseké pedig 2,0 mm.

Összefüggő példányok

A bevezetésben említett három nagy gyűjteményben a következő használatlan összefüggések találhatók.

G. S. Ryan:

A—D	A—?	A—?	B—B	B—?	B—A
A—B	A—?	A—?	B—B	B—?	B—A
A—B	A—?	A—B			
(Monogr. III. 247. ábra)			függ. pár	négyes tömb	

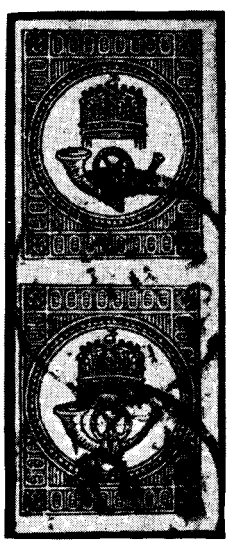
J. Klein:

A—? A—C	A— A—D
A—? A—?	vízszintes pár
négyes tömb	a bal ívszélről

O. G. Schaffling:

A—?	B—B
A—?	B—B
függőleges pár	B—B
(használt)	függ. hármas sáv
(5. ábra)	a bal ívszélről
	(1. ábra)

Monográfia III. 246. ábra	245. ábra
A—?	A—? A—?
A—?	A—? A—?
A—?	
függ. hármas sáv	két függőleges pár

5. ábra. 1871. Függőleges pár az A-jelű nyomókőről származó újságbélyegekből.

Felhasználási idő, színek

A vizsgálat alá vett bélyegek java használatlan volt. Ennek az előnye az volt, hogy jól lehetett látni az ismertetőjeleket, hátránya pedig az, hogy ezek nem szolgáltattak adatokat a forgalmi idő meghatározásához. A használt bélyegeken a bélyegzés többnyire elkent, de mégis akadt használható példány is. A legkorábbi bélyegzés keltezése 1871. 06. 22. volt, a legkésőbbiek 1872. első hónapjaira tevődtek. Eddig még nem sikerült érdemleges adatot szerezni a B-jelű nyomókőről származó bélyegek kiadási időpontjára, de az valószínűleg megfelel a második kövekről gyártott kőnyomatos levélbélyegekével. A nyomtatási sorrend megállapításánál — nagyobb anyag birtokában — segítségül lehetne venni a színárnyalatokat.

Madarász Gyula a vörös színnek öt árnyalatát sorolja fel. A B-jelű nyomókőről származó bélyegeknél főleg a *téglavörös és a narancsvörös* szín az uralkodó. A *sötétvörös* a legritkább. Ebből eddig két darabot ismerek. Bélyegképük A-jelű.

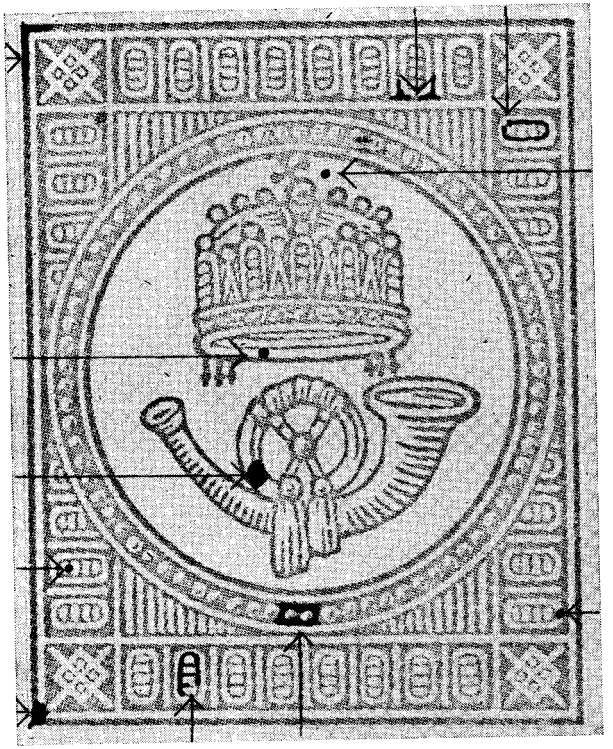
II. A könyvnyomatos kiadás

Madarász Gyula a Monográfia III. kötetének 442. oldalán leírja, hogy az 1871-es, könyvnyomású újságbélyeg kiadásból kétféle nyomólemez létezett és ezeket főként a bélyegközök méretei alapján lehet egymástól elkülöníteni.

Részemről mindig hiányoltam, hogy a vonatkozó oldalon levő 377. ábra szöveges felirata nem utal arra, hogy a bemutatott táblázat a *második* nyomólemez összetételére vonatkozik.

Már 1969-ben elkezdtem foglalkozni az 1871-es, könyvnyomatos újságbélyegekkel azzal a céllal, hogy az akkor *elsőnek* vélt lemez azonosításához legalább egy biztos ismertetőjelet találjak. Munkálkodásom sikerrel is járt, mert ezt sikerült is megtalálnom, egy a kereszttől jobbra fekvő kis, színes pont alakjában.

Az idevonatkozó kutatómunkát az elmúlt év során folytattam, aminek eredményeként közölhetem, hogy megállapításom szerint a könyvnyomásos újságbélyegekből nem kettő, hanem *háromféle* ívösszeállítás készült. Ezzel kapcsolatban szándékosan kerültem a „három lemez" kifejezést, mivel — munkálkodásom alapján — csak a *harmadikról* vagyok meggyőződve, hogy az *elektrotyp* nyomólemez volt, míg az előző kettő, de főként az *első*, kétséget kizáróan *sztereotypia*.

6. ábra. 1871. Az I. típusú könyvnyomásos újságbélyeg metszetjelei.

Az I. típusú könyvnyomatos bélyegkép

A megvizsgált, az ebbe a típusba tartozó 41 db bélyeg java használatlan példány volt. A 13 db használt bélyeg közül a legkorábbi keltezés 1871. 10. 24. volt, a legkésőbbi 1872. 04. 14.

Az I. típusból a legnagyobb összefüggés, egy használatlan négyes tömb a Klein-gyűjteményből. Ezen kívül ismert egy függőleges pár a Ryan-, és egy függőleges hármas sáv a Klein-gyűjteményből.

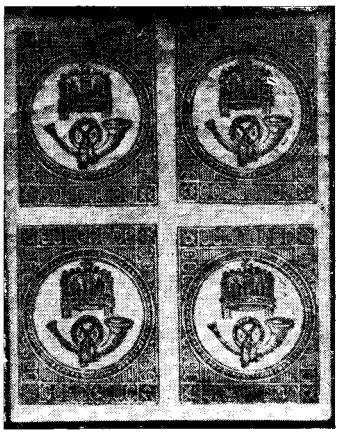
Oszlop-ismertetőjel nyilvánvalóan nem ismert, mivel ezeket a bélyegeket — feltehetően — *sztereotyp* dúcokkal nyomták.

A három típus közül ezek a legszebb kivitelűek. A bélyegképek rajzai tiszták, határozottak, amiket a szép, a sötétvöröstől a téglavörösig terjedő színskála kitűnően kiemel. A bélyegek papirosa kékes.

Az I. típus metszetjeleit a 6. ábrán bemutatjuk.

A II. típusú könyvnyomatos bélyegkép

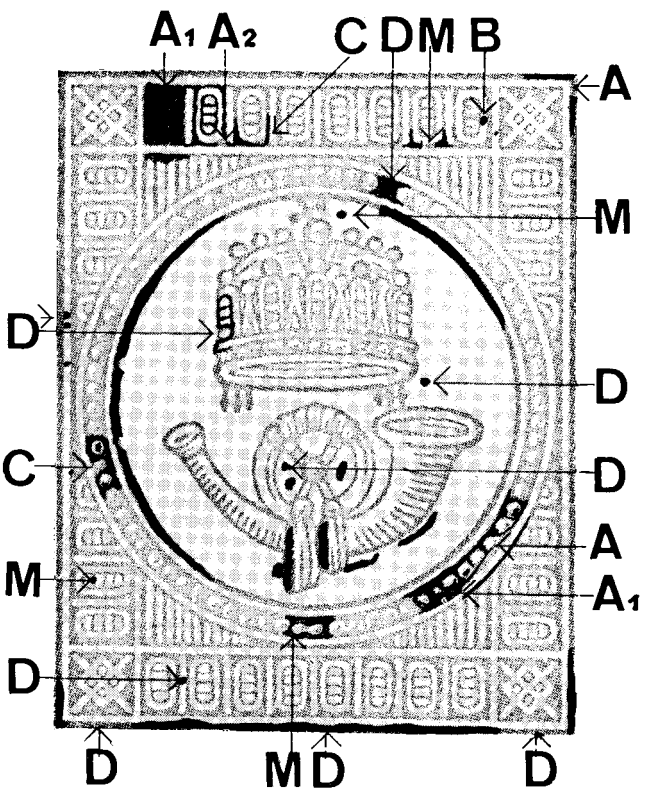
Az ebbe a típusba tartozó bélyegekből 92 db állott rendelkezésemre, amelyeknek nagy része használatlan volt. Ebből a típusból általam ismert egy-egy haszná-

7. ábra. 1872. A II. típusú könyvnyomásos újságbélyeg négyes tömbje.

latlan négyes tömb a Klein, valamint O. G. Schaffling gyűjteményből. (7. ábra). A használt példányok között előfordult, eddig ismert legkorábbi felhasználás: 1872. 05. 12.

Az eddig megállapított ismertetőjelek alapján nehéz eldönteni, de jellege szerint a II. típus — feltehetően —

8. ábra. 1872. A II. típusú könyvnyomásos újságbélyeg metszetjelei (M) és típus-ismertetőjelei (A—D). A betűvel nem jelölt színes foltok a kürt körül, valamint a belső kör megvastagodott vonalszakaszai valószínűleg szintén típus-ismertetőjelek. Az A_1 és A_2 az A típus változatai.

elektrotypia, amelynél az anyalemezt a réznyomatosoknál már jól ismert eljárás sorrendjében építették fel.

A II. típusú bélyegkép metszetjeleit (M-el jelölve), valamint az eddig ismert típus-ismertetőjeleit a 8. ábrán bemutatjuk, lényeges megjegyzésekkel kiegészítve.

A kutatáshoz rendelkezésre állott 92 db bélyeg kevés a végleges megállapítások levonásához. Ebből a mennyiségből 66 db-ot sikerült tipizálni, mivel a nyomatok nem tiszták. Ezek megoszlása a következő:

A típus 24 db, megfelel két oszlop bélyegeinek
B típus 12 db, megfelel egy oszlop bélyegeinek
C típus 21 db, megfelel két oszlop bélyegeinek
D típus 9 db, megfelel egy oszlop bélyegeinek.

Az előbb említett két használatlan négyes tömb felépítése a következő:

II—B II?	II—? II—D
II—B II—?	II? II—D

(7. ábra)

A III. típusú könyvnyomatos bélyegkép

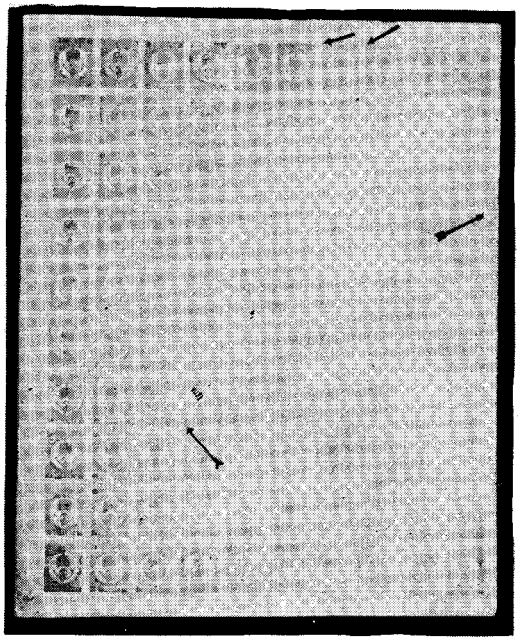
Az ebbe a csoportba tartozó bélyegeket kétséget kizáróan *elektrotyp* nyomólemezekkel nyomtatták. Ebből a típusból egy teljes használatlan ív is ismert magángyűjteményből (J. Klein), ami az 1971-es, budapesti nemzetközi kiállításon bemutatásra is került. Úgyszintén III. típusú bélyegképekből álló nyomólemezekkel nyomtatták a Bélyegmúzeumban őrzött díszalbumok, valamint az 1883-as újnyomatok újságbélyegeinek 100-as íveit.

Mivel a Monográfia III. kötetének 438—440 oldalain az ebbe a típusba tartozó bélyegképek metszetjelei, oszlop-ismertetőjelei ábrákon is be lettek mutatva, ismétlésbe nem kívánok bocsátkozni. Mégis az idézett mű 438. oldalán levő, az anyalemez felépítésére vonatkozó, 127. lábjegyzetéhez néhány megjegyzést kívánok fűzni.

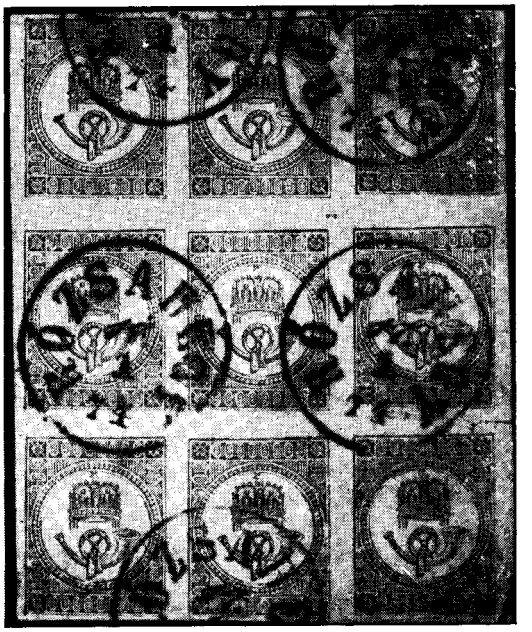
A korabeli réznyomatos bélyegek anyalemezének elkészítésekor a szokásos eljárás szerint az első 5 bélyegképes sávról egy másik 5 képes másolatot készítettek és a két ötös sávot összeforrasztva az első 10-es sávot nyerték. Az ebbe a típusba tartozó újságbélyegek anyalemezeinek készítésekor azonban *két* önálló 5 bélyegképes sáv készült. Ezt igazolja az a tény, hogy a második 5-ös sáv oszlop-ismertetőjelei az elsőtől eltérőek.

A III. típusú, könyvnyomásos újságbélyeg anyalemezének másik jellegzetessége, hogy a bélyegképek jobb alsó és felső szélei nem minden oszlopnál egybeesőek. Ez a jelenség főként a II. és III. oszlop, valamint az V. és VI. oszlop bélyegképeinél észlelhető. Így a II. oszlopban levő bélyegképek jobb felső sarka az *egész oszlopban* feljebb áll, mint a III. oszlop bal felső sarka. A VI. oszlop felső öt bélyege lényegesen magasabban helyezkedik el, mint az V. oszlopé. Ezzel szemben a VI. oszlop alsó öt bélyege alacsonyabban fekszik az V. oszlop bélyegképeivel szemben. Ez a jelenség azt igazolja, hogy külön készült az anyalemez bal és jobb 50 képes fele, s ezek összeforrasztásával állt elő a 100 képes anyalemez.

Az is említésre méltó, hogy míg a bal oldali félív egy 25-ös tömb és annak másolatából áll, addig a jobb oldali félívnél számos ívfelépítési rendellenesség észlelhető. Bár a rendelkezésemre álló, a teljes 100-as ívet bemutató fényképfelvétel (9. ábra) nem alkalmas az ismertetőjelek azonosításához, de a bélyegképek kör-

9. ábra. 1873. A III. típusú könyvnyomásos újságbélyeg teljes íve.

10. ábra. 1873. A III. típusú könyvnyomásos újságbélyeg kilences tömbje.

vonalaiból adódó bélyegközök szélességéből több rendellenesség állapítható meg. Így pl. a 20. és 30. bélyeg között lényegesen kisebb a bélyegköz, mint a 70. és 80. bélyeg között. De a függőleges bélyegközöknél is vannak szembeötlő eltérések. A 9. és 10., valamint az 59. és 60. bélyegkép között lényegesen kisebb a köz, az „utca", mint a IX. és X. oszlop megfelelő bélyegein.

Megfigyeléseim alapján az a feltevésem, hogy az anyalemez 50 képes *jobb oldala* két 5-ös sávból (1. és 6. vízszintes sor), valamint két 10-es tömbből áll. Az 50 képes félív az elsőként készült 25-ös tömbről vett másolat összeforrasztásával keletkezett. Hogy az 50-es félívben melyik 25-ös tömb helyezkedik el alul, vagy felül, ezt jelenleg megállapítani nem tudtam. Említést érdemel még, hogy az *egyik* 25-ös tömbben a 2. és 3. vízszintes sor bélyegközét kicsinyítették. Ez az anyalemez 2. és 3. soránál észlelhető.

Az említett bélyegkép „elcsúszások" olyan jellegzetesek, hogy ezek mint oszlop-ismertetőjelek is felhasználhatók az „elvágott" bélyegek esetében.

A III. típusú, könyvnyomásos újságbélyegekből több, nagyobb használt összefüggés is ismert. Így a Monográfia III. kötetének 343. ábráján bemutatott 18-as tömb az ív II—X. oszlopából származik. A 10. ábránkon bemutatott 9-es tömb, amelynek összeállítása

22 — 23 — 24
32 — 33 — 34
42 — 43 — 44 ívhely,

azonos az idézett mű 342. ábrájával.

Felhasználási idő

A III. típusú, könyvnyomásos újságbélyegből eddig mintegy 100 db-ot tanulmányoztam. Ezek közül a legkorábban felhasznált példány keltezése a postabélyegző tanúsága szerint 1873. 09. 01. volt. 24 db olyan bélyeget is találtam, amelyek keltezéséből az 1874. évi, 6 db-nál pedig az 1875. évi felhasználás megállapítható. Ez utóbbiakból három darab *vékony* papiroson készült.

A bélyegközök méretei

Az előzőekben ismertetett, könyvnyomásos újságbélyegeknek típusonkénti feldolgozása helyett — korábban — egyes filatelisták megkísérelték különlegességi gyűjteményüket a bélyegközök eltérő méretei alapján felépíteni. Jelenlegi ismereteink alapján nyugodtan állíthatjuk, hogy az ezen az alapon végzett „tipizálás" elhibázott. Ezzel kapcsolatban csak arra hivatkoznék, hogy a különböző típusú anyalemezeken a bélyegképek keretvonalai nem minden esetben egybeesőek, a bélyegközök mérete számos esetben változó.

A jelenlegi, az eddig rendelkezésemre állott objektumok vizsgálata során az 1871-es, könyvnyomásos újságbélyegek egyes típusainál az alábbi bélyegközi változatokat, határokat állapítottam meg:

I. típus	vízszintes bélyegközök	2,6—2,9 mm
	függőleges bélyegközök	2,7—2,8 mm
II. típus	vízszintes bélyegközök	2,5—3,0 mm
	függőleges bélyegközök	2,5—3,0 mm
III. típus	vízszintes bélyegközök	3,5—4,0 mm
	függőleges bélyegközök	2,9—3,9 mm

Itt említeném meg, hogy a III. típusú anyalemezről készült, 1883-ban vízjeles papíron gyártott újságbélyeg újnyomatról készített, jó kivitelű fotó másolat nagyban szolgálná ezen típus ismertetőjeleinek pontos leírását. Ehhez kérem a Bélyegmúzeum szíves közreműködését, segítségét.

* * *

Végezetül köszönetemet kell kifejeznem G. S. Ryan, W. St. Schäffling, T. Bánfalvy és J. Off uraknak, hogy az idevonatkozó gyűjteményüket rendelkezésemre bocsátották. Úgyszintén meg kell köszönnöm J. Klein és O. G. Schäffling uraknak, hogy tanulmányomhoz eredeti fotókat bocsátottak rendelkezésre tanulmányozás és illusztráció céljára.

Magyar posta Romániában, 1867-1869-ben

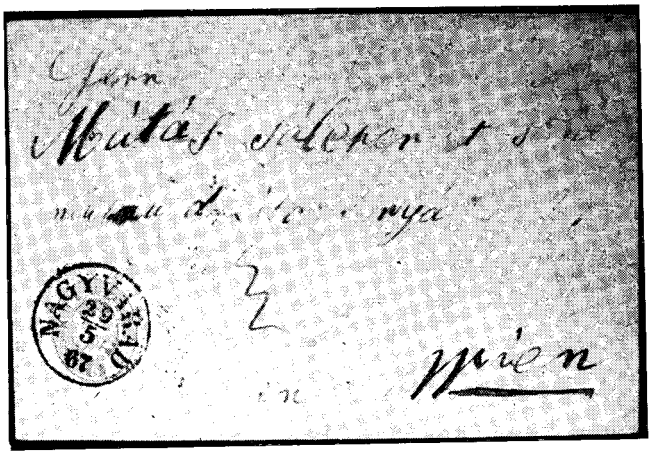
DR. NAGY FERENC (BÉCS)

I. Az 1867-es kiegyezés hatása a magyar postaszolgálatra

Az Osztrák—Magyar Monarchia történetében az 1867-es év nagy jelentőségű változást hozott. A szívós nemzetiségi harc eredményeként, amely csatatéren, valamint diplomáciai területen folyt, Magyarország 1867-ben — legalábbis részlegesen — visszanyerte függetlenségét. Közös maradt az uralkodó. I. Ferenc József személyében, akit magyar királlyá koronáztak. Közösek maradtak azok a minisztériumok, amelyek a monarchia fennállása szempontjából a legjelentősebbek voltak: a pénzügy-, külügy- és hadügyminisztérium.

Nekünk, filatelistáknak az a tény is jelentős, hogy a változások keretén belül a magyar postaszolgálat is kilépett a császári posta kötelékéből, és 1867. május 1-ével megkezdte önálló működését. Az évszázados függőség eredményeként abban az időpontban sem saját bélyeggel, sem annak előállításához szükséges eszközökkel nem rendelkezett, így egyelőre azokat a bélyegeket kellett használnia, melyek a monarchia egész területén abban az időben érvényben voltak. Ennek az 1863—64-es kiadás öt értékéből álló sorának a magyar posta önállóvá válása után felhasznált példányai igen keresett filatéliai dokumentumok. Ezeket csak teljes levelekről, vagy évszámos bélyegzésű darabokról tudjuk azonosítani. E kiadás bélyegei azonban még a császári kétfejű sast ábrázolták, amely hatalmi szimbólum a magyarok nemzeti érzékenységét bántotta. Ezért már korábban egy másik rajzú kiadást készített elő a császári posta, amely a közös uralkodó arcképét ábrázolta, mégpedig jobbra, Magyarország felé fordulva. (Az 1858-as kiadáson a császár még „hátat fordít" magyarjainak.)

Ez az 1867-es, arcképes kiadás egyelőre öt értékben jelent meg, és szintén a monarchia egész területén érvényben volt. A 2, 3, 5, 10 és 15 krajcáros bélyegből álló sorozat bélyegképein az értékjelzés rövidítése „kr.", azaz kis betűkkel íródott, ami feltehetőleg egy kompromisszum eredménye, mert valószínűleg csak így egyezett bele a magyar posta a továbbra is az osztrák posta bélyegeivel azonos rajzú bélyegek használatába. Az 1867-es kiadás június 1-én került forgalomba. *Az 1863—64-es,* császári sasos *kiadás 1867. június 15-ig maradt érvényben Magyarország területén,* míg a monarchia többi országában még *1869. augusztus 31-ig volt felhasználható.* Ezeket a kb. hat hétig felhasznált bélyegeket a magyar pontaigazgatás *provizórikus* bélyegeinek tekintjük. Vegyes bérmentesí-

1. ábra. Az 1863—64-es kiadás 5 Kreuzer-os bélyege az önálló magyar posta provizórikus bélyegeként felhasználva Nagyváradon, 1867. május 29-én.

tései az 1867-es kiadással 15 napig voltak lehetségesek és igen keresettek.

Az osztrák kereskedelmi minisztériummal 1867 áprilisában kötött postaszerződés egy további fontos fejezetet is tartalmazott. Az osztrák posta 12, Románia területén működő postahivatalából 6-ot a magyar posta kezelésébe adott, a nagyszebeni postaigazgatóság kötelékébe sorolva.

A császári posta az akkori oszmán (török) birodalomban, 1867-ben 62 postahivatalt üzemeltetett. Ide tartoztak a Balkán, valamint a Földközi-tenger keleti és déli partjainak országai, melyek szintén török megszállás alatt álltak (ún. Levante). Nem valószínű, hogy az osztrák posta a kiegyezés után ne lett volna képes a Magyarországnak átadott hat romániai postahivatalt továbbra is fenntartani. Az átadás igazi okait a fent említett nemzetiségi harcok eredményei között kereshetjük. Mivel a Balkán és a Levante területén abban az időben a legtöbb európai nagyhatalom postahivatalokat üzemeltetett, elképzelhető, hogy Magyarország a kiegyezés lelkes hangulatában szintén külföldi postahivatalokra akart szert tenni, annál is inkább, mert ezek nemcsak postákat, hanem politikai és gazdasági jelenlétet is képviseltek. Más, kézenfekvő okot az átadásra eddig nem találtam. Hogy ez a tény nem vált általánosan ismertté, az annak tulajdonítható, hogy ez a tanulmány tudomásom szerint az első kísérlet ezen posták történetének *magyar szempontból* való, összefoglaló feldolgozásra.

A hat hivatal átadásával kapcsolatban érdekes kiegészítő megjegyzést tesz dr. Hencz Lajos postaigazgató a Posta, Távíró és Távbeszélő Története c. könyvében:

„No de a román postákat egészen bátran át is engedhette Ausztria, mert a román igazgatás már 1865-ben minden áron ki akarta ezeket telepíteni onnan, s mivel Ausztria engedni nem akart, olyan hatalmas összeget sózott szállítási díjul az idegen posta nyakába, hogy átvételük óta a magyar posta legtöbbször külön fuvarosokkal volt kénytelen a zárlatokat szállítani, mert így olcsóbb volt."

A hat romániai postahivatal *1867. május 1-ével*, az önálló magyar postaigazgatás tevékenységének megkezdésével került magyar kézbe.

BUCAREST,[1] GIURGEVO, IBRAILA, PLOJESTIE a Havasalföldről, FOKSCHAN, GALATZ pedig Moldvából került a nagyszebeni postaigazgatóság felügyelete alá. A többi hat romániai, császári postahivatal: Bakeu, Berlad, Bottuschan, Jassy, Piatra és Roman a lembergi postaigazgatóság felügyelete alá került.

A postahivatalok alapításának és működésük megértéséhez elengedhetetlen a korabeli földrajzi és politikai helyzet rövid vázlata.

1. Városnevek a korabeli osztrák írásmód szerint.

II. A Duna-fejedelemségek az 1850-es években

Az 1850-es években a török birodalomhoz tartozott a Duna-fejedelemségek területe. Ez alatt két földrajzi egységet értünk: a Havasalföldet Bukarest fővárossal és Moldvát Jassy székhellyel. E két, eredetileg egymástól független hercegség első közös uralkodójává *Cuza* herceget választották meg 1859-ben. Ő egyesítette országát Románia néven, Bukarest fővárossal 1861 decemberében. Az ország autonóm státussal rendelkezett ugyan, de a török birodalomnak adófizetéssel tartozott. Területéhez tartozott 1856-tól még a Duna-deltától északra fekvő Dél-Beszarábia, viszont akkor még nem tartozott hozzá Dobrudzsa, Constanza (törökösen: Küstendje) kikötőjével. Ez a rész csak 1878-ban lett román terület.

A vidék három nagyhatalom közötti ütközőpont volt. Területén a cári, török és Habsburg érdekeltség között őrlődve gyakran váltották egymást a megszálló seregek. Így volt ez 1853-ban is, amikor cári csapatok vonultak be az ott élő keresztény kisebbség védelme ürügyén. Az európai nagyhatalmak sem nézték tétlenül ezt a területhódítást, és angol—francia szövetséges csapatok szálltak partra a Krím-félszigeten 1854-ben, hogy onnan támadják meg a cári csapatokat (krími háború). A diplomáciai nyomás is olyan nagy volt, hogy a cári csapatokat visszavonulásra kényszerítették, s az így keletkezett „légüres teret" azután Ausztria akarta megszerezni. Rövid diplomáciai és katonai előkészítés után az Olaszországból áthelyezett III. hadtest Hess táborszernagy vezetése alatt Nagyszebenből kiindulva, a Vöröstorony szorosnál átlépte a Duna-fejedelemségek határát, és 1854 őszéig elfoglalta azok területét. A hivatalos indoklás „a rend helyreállítása" volt, míg valójában Ausztria azt remélte, hogy a két peres fél, az oroszok és törökök között, nevető harmadikként bekebelezheti a megszállt hercegségeket. Viszont ezt a törekvést a nyugati szövetségesek felismerték és az 1857-ben kötött párizsi békében garantálták ennek a területnek függetlenségét. Így az osztrák megszállás három évig tartott. 1857-ben a császári csapatok kiürítették a Duna-fejedelemségek területét.

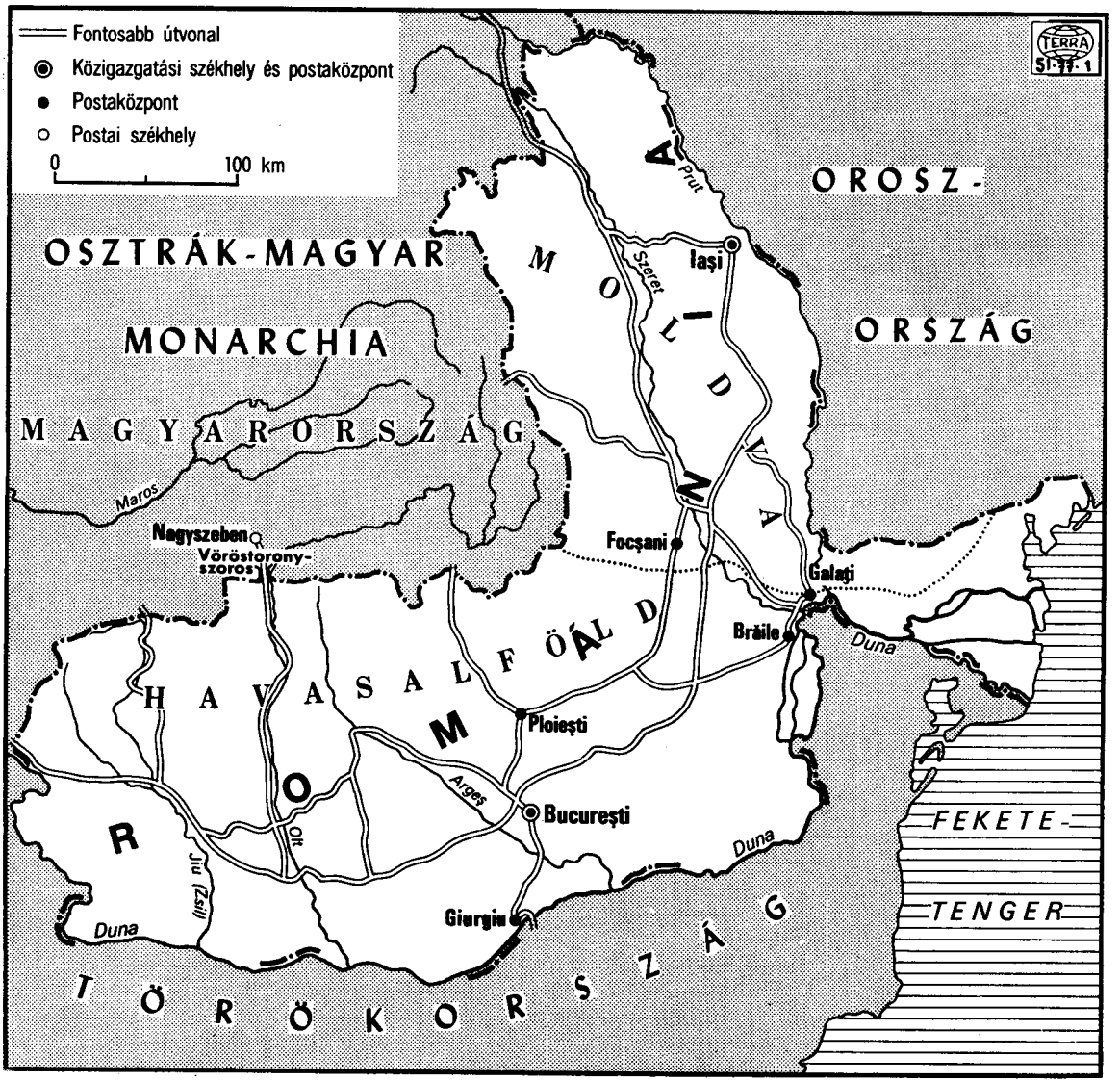
III. A Duna-fejedelemségek általános postatörténete

A Havasalföld területén két fontos postaútvonal haladt át, amelyek már a XVIII. században megvoltak, és a Habsburg-birodalmat Konstantinápollyal, a török birodalom korabeli fővárosával kötötték össze. Az egyik út nyugatról Orsovánál szelte át a határt, és Crajován keresztül ért Bukarestbe. Ott találkozott a másik, észak felől érkező útvonallal, amely része volt a Bécs — Buda — Pest — Nagyszeben — Pitesti — Bukarest útvonalnak. Ez azután Bukarestnél a nyugati ággal egyesülve a Dunát Giurgevónál átlépve Ruschtschukon keresztül haladt tovább Konstantinápoly felé. A postautak mentén már 1732-től kezdve egyre több postaállomást létesítettek, melyek osztrák kezelésben voltak.

A harmadik moldvai postaút Bukaresttől észak felé haladva Plojestién keresztül Fokschannál lépte át a két fejedelemség határát, és Jassyn áthaladva húzódott tovább a bukovinai Czernowitz felé.

1732 és 1858 között, megnyitásuk sorrendjében a következő osztrák postahivatalok működtek a Duna-fejedelemségek területén: Crajova (1732), Jassy, Bucarest, Galatz, Bottuschan, Ibraila, Piatra, Plojestie, Tekutsch, Berlad, Fokschan, Roman (1855), Bakeu, Giurgevo és még hat kevésbé jelentős, rövid ideig működött tábori postahivatal.

Ezen a területen a Kárpátok hegyláncain a legfontosabb átjáró Nagyszeben mellett levő Vöröstoronyhágó volt, amely tulajdonképpen csak egy szoros az Olt medrében. Itt az 1800-as évek eleje óta fertőtlenítő állomás is működött, amely a Balkánról érkezett leveleket — kolera ellen — átszúrásuk után „megfüstöléssel" fertőtlenítette. Az így kezelt leveleket külön körbélyegzővel látták el, „ROTHEN TURM SIGIL:

2. ábra. Románia a magyar postaszolgálat működése idején.

SANITATIS" szöveggel. A másik, Nyugat felé haladó főpostavonalon a „K. u. K. *Rastelamt Alt-Orsova*" végezte el a levelek megfüstölését. Ezek, az ún. *kolera levelek* kedvenc gyűjtési területet képeznek.

A fentiekben felsorolt „szárazföldi" postautak mellett nagy jelenőségű volt még a dunai gőzhajózás is, amely Bécsből kiindulva Galatzig minden jelentősebb part menti helységet összekötött posta-, csomag-, valamint személyszállító forgalmával. A D. D. S. G. (Donau-Dampfschiffart-Gesselschaft), vagyis a Duna-Gőzhajózási Részvénytársaság 1834-től kezdve rendszeres hajóforgalmat bonyolított le az Al-Duna kikötőivel.

Ugyancsak a Dunán, de a tenger felől jövet hajózott még az Österreichische Lloyd is, melynek Galatzban és a vonal dunai végállomásán, Ibrailában voltak ügynökségei. A Lloydnak nem volt saját postaszolgálata, hanem szerződéses alapon továbbította a császári posta küldeményeit a Levante tengeri kikötőibe.

1854 után, a szárazföldi és folyami postaszolgálathoz még egy postai szolgálat sorolható. A Duna-fejedelemségek osztrák megszállása szükségessé tette a katonai, *tábori posta* (Feldpost) kiépítését. Ez részben a már működő polgári postahivatalokat vette át, részben — ahol szükséges volt, és ilyenek nem működtek (pl. Berlad, Fokschan, Roman), újabb hivatalokat rendezett be.

Ezek a tábori postahivatalok továbbra is továbbítottak polgári postát, de míg a hivatalos katonai levelek díjmentesek voltak és a K. u. K. Feldpostamt *bélyegzéseit* viselték, addig a polgári leveleket az Ausztriában akkor érvényben levő, 1850-es kiadású Kreuzer-os bélyegekkel kellett bérmentesíteni. Ezeket a polgári leveleket is a tábori posta bélyegzőivel látták el.

A Duna-fejedelemségek katonai megszállása végeztével, tehát 1857-től a tábori postahivatalok ismét polgári kézbe kerültek. Ezeket „konzulátusi postahivataloknak" is nevezzük, mert épületükben nemcsak postahivatal, hanem „vicekonzulátus" is működött, amelyek mint kereskedelmi ügynökségek nagy jelentőséggel bírtak.

Ezek a konzuli postahivatalok 1857 utáni *készpénzzel* bérmentesítették az ott feladott leveleket egészen *1864. április 1-ig*, amikor is újból bevezették a postabélyegek használatát. A Levante-hivatalok számára külön bélyeget nem készítettek, hanem az olaszországi Venetia tartomány részére kiadott, soldi értékjelzésű, öt címletből álló sort használták fel:

2 Soldi	sárga	10 Soldi	kék
3 Soldi	zöld	15 Soldi	világosbarna
5 Soldi	piros		

A bélyegek színe és fogazata megegyezett az Osztrák—Magyar Monarchia területén forgalomban levő, de Kreuzer értékjelzésű soréval. A bélyegeket eleinte 14-es, 1864-től pedig $9^1/_2$-es fogazattal készítették, először vízjel nélkül, később ívvízjeles (BRIEF—MARKEN) papíron.

A numizmatikusok szerint a soldo pénznem Levantéban ténylegesen forgalomban nem volt. Bár az ottani fizetési eszköz a török piaszter volt, eziránt azonban állandó árfolyamváltozásai miatt nem volt nagy a bizalom, ezért a kereskedelmi szerződéseket a kedvelt ezüstvalutában, soldóban kötötték. A levélposta tarifáját fix soldiösszegben állapították meg, amely egyszer több, egyszer kevesebb piaszterbe került. A Levantén a kereskedelmi nyelv főleg olasz volt, mert igen nagy számú olasz kereskedő élt ezen a vidéken. A császári posta ezért főleg a kétnyelvű Dél-Tirolból alkalmazta postatisztviselőit a Levante területére, akik német mellett olaszul is beszéltek.

Az aldunai D. D. S. G. postahivatalok a náluk feladott levelekre saját kiadású bélyegeket ragasztottak, és azokat saját bélyegzőjükkel látták el. Gyűjtésük az osztrák magánposták fejezetéhez tartozik. Bár a hajók magyar területen is áthaladtak, ennek a rendkívül érdekes és kedvelt gyűjtési területnek magyar vonatkozása csak akkor van, ha a leveleket Alt—Orsova

hivatalában magyar postabélyeggel látták el, és a szárazföldön továbbították.

A Lloyd tengerhajózási társaság külön bélyeget nem használt, a leveleken csak ügykezelési bélyegzéseikkel találkozhatunk.

IV. Magyar postahivatalok alapítása

A Duna-fejedelemségek osztrák katonai megszállása után néhány postahivatal elvesztette jelentőségét, és megszűnt. 1867-ben, a magyar posta önállóvá válása idejében még a következő 12 postahivatal volt üzemben: *Moldvában* Bakeu, Berlad, Bottuschan, Jassy, Piatra, Roman, Fokschan és Galatz, valamint a *Havasalföldön* Bucarest, Ibraila, Giurgevo és Ploestie.

Az 1867. április 2-án megkötött ideiglenes postaszerződés szerint ezt a tizenkét postahivatalt megfelezték. Az eddig valamennyi a nagyszebeni postaigazgatóság kötelékébe tartozó hivatalból hat moldvai kivált, és tovább is osztrák kézben maradva a továbbiakban a lembergi postaigazgatósághoz csatolták. Ez a hat moldvai hivatal: Bakeu, Berlad, Bottuschan, Jassy, Piatra és Roman. A fennmaradt két moldvai és a négy havasalföldi hivatal a nagyszebeni postaigazgatóság kötelékében, ezután teljesen magyar kézben maradt: így Fokschan és Galatz Moldvából, valamint Bucarest, Ibraila, Giurgevo és Plojestie a Havasalföldről. Valamennyi hivatal Nagyszebenből a Vöröstorony-hágón keresztül aránylag könnyen elérhető volt.

A szárazföldi postaforgalom abban az időben Romániában lovon és lovaskocsin bonyolódott le. Az első vasútvonal 1869-ben, a magyar posta működésének megszüntetése után került üzembe.

A Romániában működő osztrák és magyar postahivatalok *csak külföldi levelek* továbbítását vállalhatták. Korábban azonban a császári posta helyi küldeményeket is szállított. A moldvai és havasalföldi fejedelemségi posta egyesítéséből létrejött román posta (1861—62-es évek) azonban valószínűleg kikötötte magának a helyi postaforgalom monopóliumát, mert az 1867—69-ből, az osztrák és magyar postahivatalokból származó levelek *mind külföldre* címzettek.

Románia területén a magyar és osztrák hivatalok mellett még görög, török, orosz, francia és angol ügynökségek is működtek, nem is beszélve magukról a román postákról és a folyami postahivatalokról. Így a magyar posta elég nagy konkurrenciával küzdött. Ezzel is magyarázható a fennmaradt filatéliai dokumentumok ritkasága.

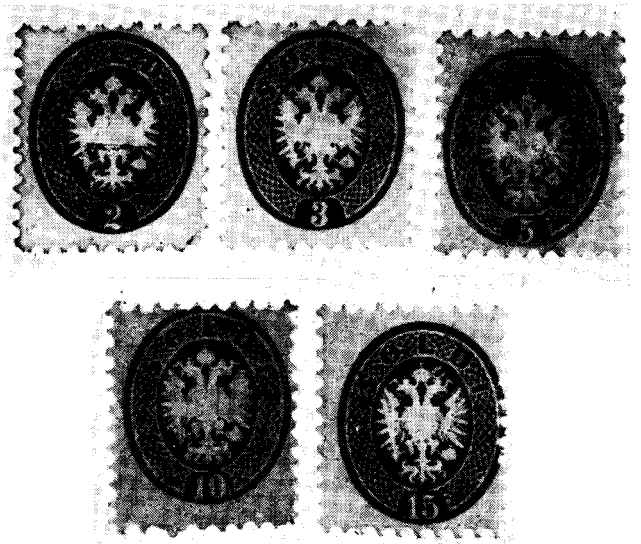
A jelek szerint — ügykezelési előírások, bérmentesítési kombinációk, bélyegzési szokások — a magyar kezelésbe való átvétellel nem jelentettek személyi változásokat a hivatalok vezetésében, mert a magyar igazgatás meghagyta szolgálatban a megbízható, tapasztalt és nyelvtudó császári postatisztviselőket. Az átvétel csupán az elszámolás terén jelenthetett változást.

A magyar postahivatalok aránylag rövid ideig, mindössze *23 hónapig működtek Romániában.* Egy 1868 nyarán megkötött szerződés értelmében a magyar és osztrák hivatalok *1869. március 31-én megszüntették működésüket.*

V. A magyar posta romániai bélyegei

1. A provizórikus bélyegek

Mint az I. fejezetben említettem, a magyar postaigazgatás önállóvá válása idejében saját kiadású bélyegekkel nem rendelkezett, hanem mint *provizóriumot* továbbra is felhasználta az akkor forgalomban levő, a császári kétfejű sast ábrázoló kiadást. Ez nemcsak az anyaországra vonatkozott, hanem a romániai postahivatalokra is. Itt is az 1864-es kiadás bélyegei voltak forgalomban, de nem Kreuzer, hanem Soldi értékjelzéssel. (3. ábra.) Fogazatuk 1867-ben már csak $9^1/_2$-es volt. Az előző, azonos rajzú, de 14-es fogazású bélyegek akkor már a postahivatalok ellátmányában

3. ábra. A romániai magyar provizórikus bélyegek.

nem voltak találhatók. Ez a kiadás mintegy *hat hétig, 1867. június 15-ig* volt érvényes. A provizórikus felhasználás csak teljes levelekről, vagy a levelek keltezéséből, vagy az érkeztetési bélyegzésből azonosítható, mivel valamennyi, a romániai magyar postahivatalnál 1867-ben alkalmazott bélyegző évszám nélküli.

E provizórium létezésének kimutatása eddigi kutatásaim legérdekesebb eredménye. Nagy szerencsével sikerült egy levelet találnom, melyet ebben az időszakban Galatzban, az akkor már magyar kezelésben álló postán adtak fel, és ezzel a provizóriummal bérmentesítettek (4. ábra).

A levelet 1867. június 14-én adták fel két 15 soldis világosbarna, $9^1/_2$-es fogazású bélyeg felhasználásával. Az érkeztetési bélyegzés a levél hátoldalán (az ábrán felhajtva) látható: KEPKYPA (Kerküra, Korfu görög neve) IOIN 13. 67.

Az egy nappal a feladás előtti érkezés azzal magyarázható, hogy a julián és a gregorián naptár között akkor 12 nap eltérés volt, tehát a levél valójában 11 napig volt úton, mégpedig „Via Cospoli" (Konstantinápoly). Mivel Görögországgal nem állt fent postaszerződés, a levél görög szakaszáért 20 lepta portót kellett az érkezéskor leróni. Ezért látható a kézírásos 20-as jelzés és a görög bélyeg.

Bizonyára több ilyen, provizórikus bélyeggel ellátott levél létezik. Eddig azonban, mint számos beszélgetésből meggyőződhettem, a legkiválóbb Levante-gyűjtők sem különböztették meg a hat postahivatalnál az oszt-

4. ábra. Levél Galatzról Corfura provizórikus bélyeg felhasználásával, annak utolsó előtti érvényességi napján.

rák és a magyar kezelési időszakot, így az esetleg az 1967. május 1-e és június 15-e közötti időből fennmaradt levelek egyszerűen az 1864-es levantei osztrák kiadás levelei közé kerültek besorolásra.

Ezek után leszögezhetjük, hogy az *1867. május 1-e és június 15-e között a hat romániai magyar postahivatal területén felhasználásra került, a kétfejű sast ábrázoló, 5 értékből álló, 1863—64-es kiadású, Soldi értékjelzésű osztrák bélyegek a romániai magyar postaszolgálat provizórikus bélyegei.*

2. Az 1867-es, soldi értékjelzésű magyar bélyegkiadás

Mint az előzőekben említettem, a magyar posta nem sokáig használta provizórikus bélyegeit. Az anyaország területén mindössze másfél hónapig maradt az 1863—64-es kiadás érvényben, mert 1867. június 1-ével I. Ferenc József arcképét ábrázoló, „kr." értékjelzésű bélyegek jelentek meg.

Hasonló volt a helyzet Romániában is. A provizóriumot ott is egy új bélyegsor váltotta fel, melynek 5 értéke, színei és rajza teljesen megegyezett az anyaország területén forgalomba került soréval, csak az értékjelzés lett „sld". Az értékjelzést itt is kisbetűvel tüntették fel, éppen úgy, mint a krajcáros kiadásnál A sorozat értékei:

2 sld. sárga 5 sld. piros 15 sld. barna, sötétbarna,
3 sld. zöld 10 sld. kék vörösesbarna

Ez a kiadás 1867 júniusában jelent meg. Pontosabb időpont nem ismeretes.

Az 1867-es, krajcáros és soldis kiadás bélyegeinek rajzában egy különbség figyelhető meg. A 2, 3 és 5 soldis értékeknél hiányzik az azonos címletű krajcárosok alsó két sarkában látható rozettából az értékjelzés felé mutató indaszerű nyúlvány. Ennek az az oka, hogy a soldisoknál több hely kellett a pénznem felirata számára. A 10 és 15-ös értékeknél, mind a soldisoknál, mind a krajcárosoknál hiányzik ez a díszítő elem, így ezeknél a bélyegkép teljesen megegyező.

A sorozatot a bécsi Állami Nyomda (Staatsdruckerei) készítette és BRIEF—MARKEN szövegű ívvízjeles papírra nyomták. Fogazatuk 9 $^1/_2$-es keretfogazat. Példányszámukról nincsenek fellelhető és megbízható hivatalos feljegyzések.

Ezek a bélyegek a Levantéban, vagy a monarchia egyéb országaiban abban az időpontban nem kerültek forgalomba, csak jóval később, 1869-ben, a sasos kiadás forgalomból való kivonása után, a romániai osztrák (és magyar) posták megszűnése után. Ez az öt értékből álló sorozat *1867 június közepén kizárólag a Magyar Postaigazgatás hat levantai postahivatalában került forgalomba!* A másik hat *osztrák* postahivatal Romániában továbbra is az 1864-es kiadást használta. Érdekes módon ez a tény *nem kapott kellő hangsúlyt* az eddigi Levante-irodalomban és a magyar gyűjtők előtt sem volt nagyon ismeretes.

Az aránylag magas levantei postatarifa általában több bélyeg felhasználását tette szükségessé az ottani hivatalokban, ezért amikor az 1867-es krajcáros kiadáshoz az év szeptember 1-étől 25 és 50 krajcáros bélyegek is csatlakoztak, a levantei bélyegkiadás is bővült, mégpedig a 25 és 50 krajcárosoknak megfelelő rajzzal, de soldis értékjelzéssel. Ez a két, szintén 1867 szeptemberében valamennyi osztrák Levante-hivatalban forgalomba került bélyeg előfordulása a magyar postahivataloknál elvileg lehetséges, de gyakorlatilag ritka bélyegként volt számon tartva.

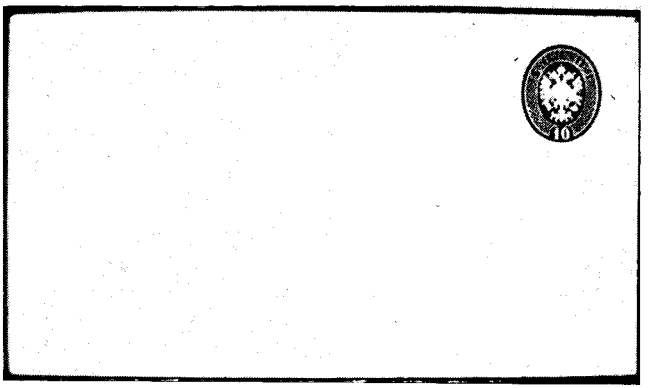
Míg az *osztrák* levantei postahivatalokban felhasznált 25 és 50 soldis bélyegek nem tartoznak a ritkaságok közé, a hat magyar postahivatalból származó ezen két bélyeg felhasználásának a *nyomait sem találjuk.* Míg a kétszer 15 soldis bérmentesítés levélen és levélkivágáson a közönséges Bucarest bélyegzéssel aránylag gyakori, egyszer sem találkozunk a 30 soldis bérmentesítés 25+5-ös változatával. Márpedig a józan ész azt diktálja, amennyiben a postahivatalok ellátmányában 25 soldis bélyeg is lett volna, a tisztviselő néha ezt a kombinációt is felhasználta volna.

Tchilingirian, aki híres Levante-kézikönyve szerkesztésekor a világ legnagyobb levantei gyűjteményeit átnézte, mindössze csak egy db Bucarest bélyegzésű példányt talált az 50 soldisokból. Magam a müncheni „IBRA 73" kiállításon láttam egy 25 soldis bélyeget „BUCA . . ." bélyegzéstöredékkel. A legnagyobb ausztriai és olasz Levante-gyűjteményekben sem találhatók 25 és 50 soldis címletek magyar postahivatalokból. Nem hiszem, hogy tévedek, ha azt állítom, hogy ezek a bélyegek csak a romániai *osztrák* postahivatalokban kerültek forgalomba. Pl. Jassyból ismeretes több szépen bélyegzett 50 soldis barnásrózsa és 25 soldis szürkéslila bélyeg.

A fenti két bukaresti példány keletkezésére két *elmélet* is kínálkozik. Ezek lehetnek érkeztetési bélyegzések (hiszen — például — a WIEN érkeztetési bélyegzésekkel ellátott pédányok nem ritkák.) Ebben az esetben a levélnek egy másik levantei országból kellett Bukarestbe érkeznie, mert az osztrák posta belföldi levelet Moldvából a Havasalföldre nem továbbított, és a 25, 50 soldis bélyegek 1867-ben *valamennyi* osztrák levantei postahivatalában forgalomba kerültek.

A másik lehetőség az ún. „portemonnaie" bélyeg esete, vagyis máshol (pl. Jassyban) vásárolt és Bukarestben felhasznált példányról van szó. Ez esetben a magyar hivatal elfogadta az általa nem árusított, de ismert bélyeget. A levantei posták egyébként sem dolgoztak mindig olyan pontossággal, mint anyaországi munkatársaik. Pl. több példányban ismeretes 1867-es 10 soldis a galatzi *román* posta bélyegzésével. (A portemonnaie darabok létezésének bizonyítását l. később a Plojestie tárgyalásánál.)

A fentiek alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy az I. Ferenc József arcképét ábrázoló bélyegkiadás 2, 3, 5, 10 és 15 soldis értékei *1867-től 1869-ig, kizárólag a Magyar Postaigazgatás romániai hivatalainál kerültek felhasználásra!* Ezért a magyar posta által kibocsátott és annak területén felhasznált bélyegeket *magyar bélyegeknek* kell tekintenünk.

5. ábra. 10 soldis használatlan boríték (1863).

A 25 és 50 soldis bélyegek az eddig ismert filatéliai anyag tanusága szerint a romániai magyar postahivatalokban nem kerültek árusításra. Idevonatkozó nézeteimet *L. Dengel,* a neves nagyszebeni filatelista is teljes mértékben osztja, mint erről romániai kutatásaim során személyesen is meggyőződhettem.

Vegyes bérmentesítés az 1864-es 1867-es kiadás bélyegeivel a magyar hivataloknál csak 15 napig volt lehetséges. Eddig csak egy ilyen levéldarabot ismerek, amely azonban hamisítvány (l. később a hamisítványoknál).

Rányomott bélyegű teljesek (Ganzsache) a hat romániai magyar postahivatalnál felhasználva eddig nem bukkant fel, noha elvileg létezniük kellene. Sajnos, e borítékok egyébként is a filatéliai mostohagyerekei, mert az általam ismert Levante-irodalomban eddig meg sem említették ezeket. Éppen ezért fontosnak tartom a Levante-borítékok magyar vonatkozású összefoglalásának ezen első kísérletét.

Az osztrák postaigazgatás már 1861. január 15-én forgalomba hozott rányomott bélyegű borítékokat, krajcáros és soldis értékjelzéssel. Ezt az első kiadást két évvel később felváltotta az 1863-as kiadás bélyeg-

képeivel készült, öt értékből álló borítéksorozat. A császári sast ábrázoló — 147×84 mm-es borítékra nyomott — bélyegek névértéke 3, 5, 10 és 15 krajcár, illetve soldi volt. A postabélyegkiadással szemben nem készült 2 krajcáros, illetve soldis, viszont forgalomba került 25 krajcáros, illetve soldis értékjelzésű, rányomott bélyegű boríték. Így a teljes borítéksor 3, 5, 10, 15 és 25 krajcáros, valamint soldis borítékokból állt.

A bennünket érdeklő soldis borítékok Mantovánóban és Venetiában azok elvesztéséig, 1866. augusztus 19-ig, míg az osztrák Levante-postahivataloknál 1869. augusztus 31-ig voltak érvényben.

F. Puschmann, a postai teljesek kiváló szakértője szerint a hat magyar Levante-postánál ezeket a borítékokat 1867. május 1-étől, tehát a szolgálat átvételétől a *magyar postaigazgatás — provizórikus borítékként — 1867. június 30-ig használta. (?)*

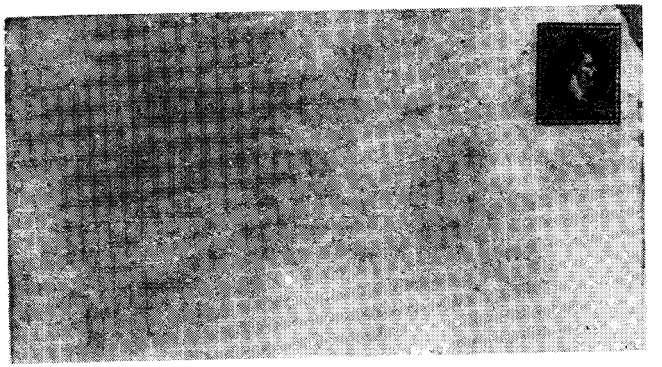
A rányomott bélyegű borítékok annak idején sem voltak népszerűek. Ezért használt példányaikkal csak igen ritkán találkozunk, így rekonstruálásuk igen nehéz. Az idevonatkozó ismeretek az alábbiakban foglalható össze:

1. A borítéksorozat öt címlete 3, 5, 10, 15 és 25 soldis értékjelzéssel készült a forgalomban levő postabélyegek rajzával és színeiben. Kivételt képez a 25 soldis, mivel ilyen címletű és színű (ibolya) postabélyeg ekkor még nem volt.

2. A boríték mérete 147×84 mm.

3. Példányszámuk nem ismert.

4. Szabályosan felhasznált példányok csak az osztrák postaigazgatás keretén belül, Románia területéről ismertek. Feltehető, hogy a magyar postaigazgatás a szolgálat átvételekor a hat, romániai postahivatal is átvette a többi 1864-es, a császári sast ábrázoló bélyeggel együtt, hogy azokat a végleges kiadás megjelenéséig *provizórikusan* felhasználja. *Eddig még nem ismertek* a magyar posta idejéből felhasznált példányok, de előfordulásuk feltételezhető. Mivel a 3 és 5 soldis borítékokra nem volt szükség, legvalószínűbb a 10, 15 és 25 soldisok felhasználása. Ilyen példányok a császári posta idejéből használtan ismertek.

6. ábra. Használatlan 15 soldis boríték az 1867-es kiadásból.

5. A borítékok érvényessége 1867. június 15-ével zárult, de valószínű, hogy mint a kiadás bélyegeit, a hó végéig a postahivatalok elfogadták.

A császár arcképét ábrázoló, 1867-es bélyegkiadás megjelenésével egyidejűleg ugyanilyen rajzú *soldis borítékokat* is előállított a bécsi Állami Nyomda. Értékjelzéseik és a bélyegek színei változatlanok maradtak. Érdekes, hogy míg a 25 soldis bélyeg csak 1867. szeptember 1-én, tehát majdnem negyedévvel később jelent meg, a 25 soldis boríték a többivel egyidejűleg, június közepén elkészült.

Ezek a borítékok először szintén 147×84 mm nagyságban készültek, de néhány hónappal később, a papirosívek gazdaságosabb kihasználása céljából 154×84 mm-es méretben.

Sajnos, a jelek szerint a magyar Levante anyagának tárgyalásánál ezt a borítékkiadást elhanyagolhatjuk. Valószínűleg az igen csekély borítékforgalom láttán a *Magyar Postaigazgatás* ezekből a borítékokból ellátmányt nem rendelt. De a többi hat, *osztrák postahivatalból sem ismerünk Románia területén felhasznált, 1867-es soldis borítékot.*

A borítékokkal kapcsolatban fentiekben jelzettek ezen igen nehéz terület kutatásainak jelenlegi ismereteit tükrözik. Mint minden alaptanulmánynál, valószínűleg itt is szükségesek lesznek későbbi kiegészítések.

Más díjjegyes postai értékcikk létezéséről eddig nincs tudomásom. Újságbélyegek nem voltak használatban, mivel hírlapokat csak külföldre lehetett feladni, és ezekre, mint az anyaországban a rendes nyomtatvány díjtétele volt kiszabva. Ez Levantében 4 soldi volt.

Pénzutalvány forgalom nyomait eddig nem tudtam felfedezni.

VI. Az 1867-es, soldis bélyegek felhasználása

A Levantéban érvényben volt bélyegek névértéke nem felelt meg az ott érvényben levő díjtételeknek. Míg az 1867-es, krajcáros kiadás minden értéke egymagában felhasználható volt (2 kr. nyomtatvány, 3 kr. helyi levél, 5 kr. távolsági levél, 10 kr. ajánlási díj, 15 kr. ajánlott távolsági levél), a soldis kiadás bélyegei a 10 és 15 soldis kivételével csak párosával, vagy egymással kombinálva voltak felhasználhatók.

Az egyes címletek felhasználásáról a következőket mondhatjuk.

2. soldi, sárga

Egyedi felhasználásra, bérmentesítésre nem volt alkalmas. A legalacsonyabb levantei portótétel 4 soldi volt, a külföldre szóló nyomtatványok bérmentesítési díja. Ezért ez a címlet általában párosával fordul elő. Az aránylag csekély nyomtatványforgalom miatt ritka bélyeg használtan. Leggyakoribb Bukarestből, ritkább Ibrailából, még ritkább Galatzból és Giurgevóból. Fokschanból eddig egyetlen pár ismert, míg Plojestieből eddig még nem tűnt fel 2 soldis.

7. ábra. Centráltan bélyegzett 3 soldis Bukarestből.

3 soldi, zöld

Ezzel a bélyeggel csak vegyesbérmentesítés formájában találkozhatunk, mégpedig általában az Olaszországba szóló leveleken, a hajóposta-felár (15+3 sld.) lerovásaként. Leggyakoribb Bucarest bélyegzéssel (l. 7. ábra). A többi hivatalból igen ritka, Fokschanból eddig ismeretlen.

A levantei postahivataloknál a szokásos bélyegzési mód az volt, hogy a bélyegpároknál, illetve a színes bérmentesítéseknél a bélyegzőt két bélyeg közére ütötték, így mindkét bélyegre a bélyegzés fele került. A Bucarest bélyegzésű 3 soldisoknál azonban feltűnik, hogy majdnem minden példány a teljes bélyegzés lenyomatát hordja, mintha nem kombinációban, hanem egyedi felhasználásra kerültek volna. Mivel ilyen, teljes Bucarest bélyegzésű példányokat a 3 soldisok között sokat találhatunk, felmerült annak lehetősége,

hogy az ottani hivatal csökkentett, 3 soldis bérmentesítéssel a román főváros területén az újságok, vagy egyéb küldemények továbbítását vállalta. Ez természetesen csak feltevés. (Fentiekkel kapcsolatban l. a Monográfia III. k. 39. oldalának ábráit.)

Mindezeket egybevetve elmondhatjuk, hogy a 3 soldisok felhasználása *ritkább,* mint a 2 soldisoké.

5 soldi, piros

Ilyen postai díjtétel *sem* lévén a vonatkozó területen, így ezeket a bélyegeket csak párosával, vagy színes bérmentesítések kombinációiban találhatjuk. A 2 × 5 soldi a monarchia területére küldött levelek, míg a 15+5 soldival bérmentesített levelek az ugyanoda küldött ajánlott levelek bérmentesítésének lerovására szolgáltak. Ez a címlet minden hivatalból ismert, de nem találkozunk vele gyakran, így aránylag *ritka.*

10 soldi, kék

A monarchia területére szóló levelek bérmentesítési díja, tehát *egyedi felhasználásra alkalmas volt.* Így a leáztatott példányok is általában teljes bélyegzést viselnek. Emellett az ajánlási díj is 10 soldi volt, ezért összefüggő párban is többször előfordul. Négyes, használt sávban ismert, mint a 40 soldis franciaországi tarifa lerovása. *A leggyakoribb levantei bélyegünk!*

15 soldi, barna

Több színárnyalatban, világos-, sötét- és sárgásbarna árnyalatban fordul elő. Mindhárom színárnyalatban megtaláljuk a magyar hivatalok bélyegzéseivel. A világosabb, vagy sötétebb színű példányok között magyar vonatkozású értékelés szempontjából nem tennék különbséget. A szóbanforgó bélyegek értékelésénél a

8. ábra. A használatlan 25 és 50 soldis.

bélyegzés, a felhasználási hely a mérvadó. Ez az érték ritkább, mint a 10 soldis, de *aránylag gyakori.* Egyedi felhasználásban a Törökországba szóló levelek bérmentesítésére szolgált. Párban görögországi leveleken, 3 soldival olaszországi hajóposta leveleken, a monarchia országaiban pedig ajánlott leveleken (15+5 soldi) fordul elő. A Franciaországba szóló leveleken a 40 soldi lerovására 15+15+10 soldi volt a kínálkozó lehetőség, mivel 25 soldis bélyeg forgalomban nem volt.

Bukaresti és galatzi felhasználása aránylag gyakori, máshonnan ritkább.

A 25 soldis szürkéslila és az 50 soldis barnásrózsa bélyeg az azonos értékszámú krajcáros bélyegekkel egyidejűleg, 1867. szeptember 1-én jelent meg, tehát két és fél hónappal később, mint a többi érték. Felhasználásuk így 19 hónapig volt lehetséges. Mint fentebb említettem, igen meglepő, hogy a magas levantei tarifák ellenére ezeknek a bélyegeknek bérmentesítésre való felhasználásával *nem* találkozunk. Főleg a 40 soldis franciaországi leveleken kellene előfordulniuk, azonban a 25 + 15 soldi kombináció eddig *nem ismert.* Ezzel szemben igen sok levéldarabot ismerünk, amelyeken a 30 soldi minden esetben 2 db 15 soldis bélyegben lett leróva és sohasem 25 + 5 soldival.

Bizonyos vagyok abban, hogy ez a két érték romániai hivatalainkban felhasználásra nem került. Okára vonatkozóan feljegyzések nem ismeretesek.

A levantei magyar postahivatalokból származó levelek szinte kivétel nélkül kereskedelmi levelezésből származnak. Magán külföldi levelezés ezen, az akkor szegény vidéken alig volt. A belföldi postaforgalom lebonyolítására a magyar posta viszont nem volt hivatott.

Leveleket leginkább Törökországba, Olaszországba, Ausztriába, Görögországba és Franciaországba írottakat találunk. Érdekes módon igen ritkák a Magyarországba szóló levelek, bizonyítva, hogy kereskedelmi forgalmunk Romániával igen csekély volt. Ez érthető is, hiszen akkoriban mindét ország agrártermékeket produkált, melyeknek kicserélésére nem volt szükség.

A legtöbb fennmaradt levél bukaresti és galatzi. Sokkal ritkább az ibrailai. Nagyon ritkák a Giurgevóban feladott levelek. A Plojestie-levelek tulajdonosai név szerint ismeretesek. Fokschan-levél pedig a legnagyobb levantei gyűjteményekből is hiányzik.

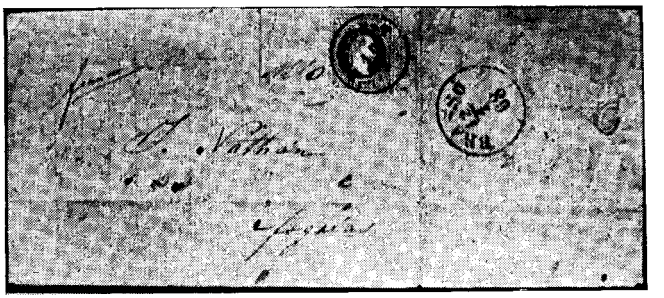
VII. A Magyar Posta romániai bélyegzőiről

A havasalföldi postahivatalok

BUCAREST[2]

Románia fővárosában, Bukarestben 1867-ben, a magyar postaszolgálat átvételekor kétféle bélyegző volt a levantei hivatal használatában. Az *első* egy évszám nélküli, egykörös hk. bélyegző, 23 mm átmérővel. Ennél a bélyegzőnél a helységnév felirata nem nyúlik át a bélyegző alsó felébe. Ez a leggyakrabban előforduló Levante-bélyegzőnk. Az 1867-es kiadás minden címletén megtaláljuk. A 2 és 3 soldisokon ritkábban. (I. típus.)

2. Helységnevek a korabeli írásmód szerint.

9. ábra. 10 soldival bérmentesített levél Fogarasra, Brassó átmenő bélyegzéssel.

A *második*, szintén az osztrák postától átvett bélyegző a BUKAREST RECOMMANDIRT szövegű, ovális, ajánlási bélyegző. Évszám nélküli, 29,5 × 24,5 mm nagyságú. Érdekes, hogy a város nevét itt *K*-val írták. A romániai helységneveknél egyébként többször is megfigyelhetjük, hogy ugyanabban a korban kétféle írásmód is használatban volt. A RECOMMANDIRT szónál hiányzik egy E betű. Az akkoriban már

10. ábra. 10 soldis összefüggő pár levéldarabon, Bukarest—Recommandirt bélyegzéssel.

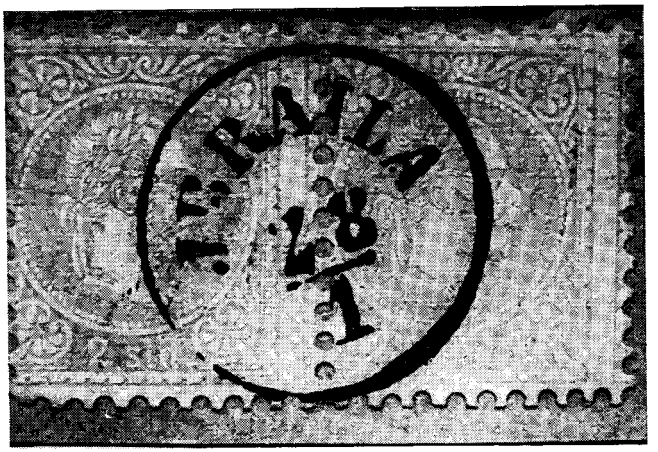

11. ábra. Levéldarab (2 × 15 + 10 sld.) II. típusú BUCAREST bélyegzővel.

szokásos helyesírási forma RECOMMANDIERT lett volna. De ezzel a változattal a monarchia több helységében is találkozhatunk.

Ez a bélyegzés a 2 és 3 soldis címleten ritkán fordul elő. A többi értéken gyakorisága körülbelül megfelel az előbb említett, I. típusú hk. bélyegzésnek.

A *harmadik*, levantei Bukarest bélyegző a magyar postaigazgatás idejében készült el, mert csak az

12. ábra. 2 soldis összefüggő pár levéldarabon (nyomtatvány).

13. ábra. Levél Franciaországba (40 soldis tarifa).

1867-es kiadások bélyegeiről ismert. Hasonlít az I. típusú bélyegzőhöz, de mérete 24 mm. Ennél az évszám nélküli, hely—kelet bélyegzőnél a BUCAREST kezdő és végső betűje lenyúlik a bélyegző alsó felére. A há-

14. ábra. 15 krajcáros portós levél Bécsbe, 1867-ből.

rom közül ez a legritkább bukaresti bélyegző (II. típus).

IBRAILA[2]

Ez a fontos és forgalmas Duna-kikötő a Havasalföld mezőgazdasági termékeinek értékesítésénél játszott akkoriban nagy szerepet. Postaforgalma a jelek szerint nem érte el Galatzét. Az innen fent maradt filatéliai anyag jóval ritkább.

A kikötőváros a Havasalföld és Moldva határán feküdt, és a Duna túlsó oldalán már a török uralom alatt állott Dobrudzsa terült el, miáltal a város tulajdonképpen három közigazgatási terület metszőpontjában feküdt. Ez a kedvező földrajzi helyzet a kereskedelem élénk fellendülését hozta magával.

A város tulajdonképpeni neve Braila. Az „I" előtte a városnév törökös variációja (pl. Stambul = Istanbul).

A magyar posta korából innen csak egy bélyegzőt ismerünk. A 23 mm átmérőjű, mindig fekete bélyegzőn a helységnév: JBRAILA (l. 12. és 13. ábrát.)

15. ábra. Plojestie piros bélyegzés a 10 soldison.

Levelek igen ritkák. Leáztatott bélyegekkel is ritkán találkozunk. Leginkább a 10 és 15 soldison láthatjuk ezt a bélyegzést. Ritkább az 5 soldison, a 2 és 3 soldison pedig igen ritka.

Ebből a városból is találunk érdekes filatéliai különlegességeket. Ismeretes több levél, melyet bélyeg nélkül adtak fel, de a bérmentesítési díjat készpénzben nem rótták le, mert a levelekről hiányzik az ilyen esetekre szolgáló FRANCO bélyegzés. Azonkívül a leveleken látható a kézbesítő hivatal kézírásos utánfizetési jele. (14. ábra). Átmeneti bélyeghiány sem lehetett az ok, mert az egyik levél, melyet meg tudtam szerezni 1867 augusztusából, a másik pedig 1869. februárjából való, két különböző levelezésből, az egyik Bécsbe, a másik Olaszországba címezve.

Ez a bélyeg nélküli levéltovábbítás viszont nem csak a magyar időszakból ismeretes, egy, a bemuta-

16. ábra. Levél Ploestiéből Brassóba, *5 krajcáros* párral bérmentesítve (fekete bélyegzés).

totthoz hasonló levelet találtam 1867 áprilisából, Galatzból, egy hónappal a szolgálat átvétele előtt, az osztrák posta korából, amikor még az 1864-es kiadás bélyegét kellett volna a levélen találnunk.

A többi levantei postánkból ilyen portós levelet eddig még nem találtam, de létezésük feltehető.

PLOJESTIE[2]

A város mai neve Ploiest (ejtsd Plojescs). Bukaresttől északra, 60 km-re fekszik, a Brassó felé vezető úton. Akkoriban nagy mezőgazdasági és kereskedelmi központ volt. Az olajipar okozta fellendülés csak a századforduló idején következett be. Külföldi postaforgalma ennek ellenére a jelek szerint nem lehetett nagyon jelentős, mert ilyen levélanyag alig maradt fenn.

Bélyegzője szintén 23 mm-es, évszám nélküli hk. bélyegző volt, amelynek nyomatát két színben, feketében és pirosban ismerjük. Tchilingirian szerint a fekete színt 1867 végéig, attól kezdve a pirosat használták. Ez a magyarázata annak, hogy a fekete szín sokkal ritkább, mint a piros, noha utóbbiakért, különösen a kék soldison a szép színkontraszt miatt, a gyűjtők magas árakat fizetnek. Sajnos, a fennmaradt levelek csekély száma nem ad lehetőséget ennek teljes bizonyítására. Elképzelhető, hogy a két színt egy időben használták, legalábbis egy ideig. Az is lehetséges, hogy a piros színt elsősorban az ajánlott küldeményeknél alkalmazták. A legnevesebb Levante-szakértők sem tudnak ebben végérvényes véleményt mondani, de sok minden szól az ajánlott szemlélet mellett.

Fekete bélyegzéssel a 3, 5, 10 és 15 soldis ismeretes, melyek közül a leggyakoribb a 10 soldis (általános bérmentesítési díj a monarchia területére), legritkább a 3 soldis (Olaszországba szóló — közönséges — hajóposta levelekről). Minden darab nagy ritkaság.

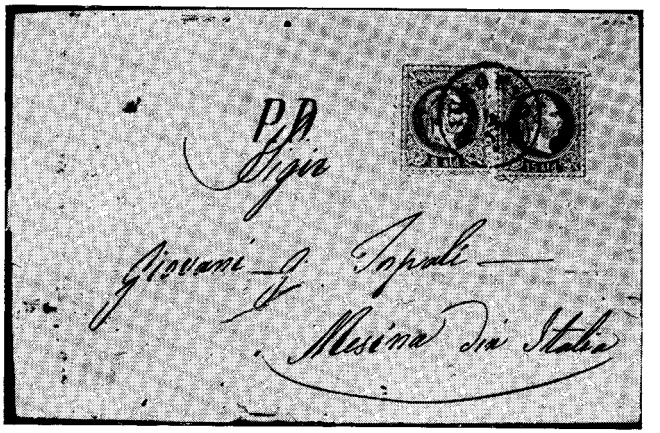
Piros bélyegzéssel csak az 5, 10 és 15 soldis bélyegeket ismerjük eddig, melyek közül a 15 soldis a legritkább.

2 soldis bélyeggel, Plojestie bélyegzéssel, egyik általam ismert Levante-gyűjtemény sem dicsekedhet.

Viszont ismeretes innen egy levél 2 db 5 *krajcáros* bélyeggel. Ez nyilvánvalóan elnézett darab, hiszen a krajcáros bélyegek az anyaország területén kívül nem voltak érvényesek. Ennek a levélnek előfordulása is bizonyítja állításom helyességét az ún. „portemonnaie" darabok létezéséről.

GIURGEVO[2]

Ezt a városnevet ma már hiába keressük a térképen, mert mai neve Giurgiu (ejtsd Djurdju). Ott fekszik, ahol a Bukarestből Isztambulba vezető út a Dunát keresztezi. Jelentősége átmenő forgalmából ered, főként tranzit postaforgalma volt. Az ott feladott levelek száma nem lehetett jelentős, mivel ma már ilyeneket alig lehet látni. Nagy versenytársa lehetett az ugyanott működött DDSG ügynökség, mivel ez utóbbi kezeléséből nagyobb mennyiségű levelet találunk.

17. ábra. Hajóposta-levél Olaszországba. (A 3 soldi hajóposta díj.)

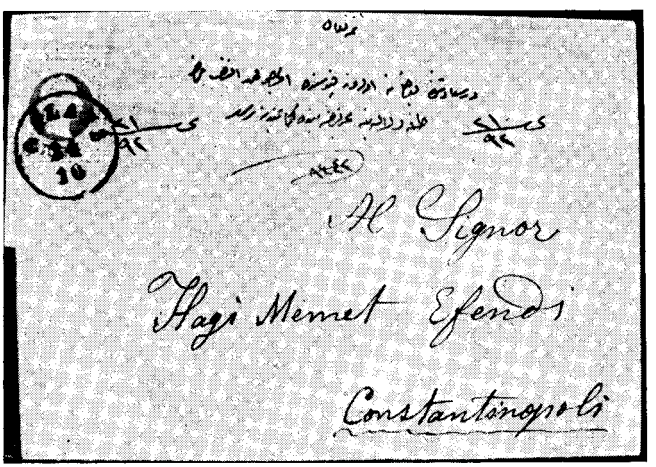
A konzulátusi postahivatal bélyegzője itt is 23 mm-es, egykörös, évszám nélküli és nyomata fekete. Valamennyi értéken ismeretes. A 10 és 15 soldis a leggyakoribb, a 3 és 5 soldis jóval ritkább, a 2 soldis *nagy ritkaság.*

GIURGEVO Fokschan után a legritkább levantei bélyegzésünk.

A moldvai postahivatalok

GALATZ[2]

Ez a város nagy kereskedelmi és közlekedési csomópont volt. Itt volt a Bécs—Galatz DDSG hajóvonal végállomása, és idáig közlekedtek a Fekete-tengerről a Lloyd tengerjáró hajói. Azonkívül itt fontos országút haladt át északra, Moldva és Galacia felé. Ez lehet a magyarázata annak, hogy a nagy verseny (orosz,

18. ábra. 10 soldis levél Konstantinápolyba II. típusú GALATZ bélyegzéssel.

19. ábra. 40 soldis levél Franciaországba III. típusú GALATZ bélyegzéssel.

görög, angol, francia, DDSG, Lloyd és a helyi román hivatalok) ellenére a magyar postának is akad elég munkája. Így Galatzból aránylag bőven található filatéliai anyag.

A magyar posta az osztrákoktól itt is kétféle bélyegzőt vett át. Ezek a következők:

I. típus: 23 mm átmérőjű, évszám nélküli hk. bélyegző, melyben a helységnév két „l" betűvel íródott (l. a 4. ábrát).

II. típus: azonos az előzővel, de a helységnév egy „l"-lel íródott. Ez a bélyegzéstípus ritkább! (l. 18. ábrát).

III. típus: Ez a 26 mm átmérőjű, *magyar típusú* bélyegző Pesten készült és 1868 áprilisában került használatba. *Évszámos bélyegző!* Az egyetlen ilyen típusú és legszebb levantei bélyegzőnk (l. 19. ábrát).

Valamennyi galatzi bélyegzés — kevés kivételtől eltekintve — fekete színben ismert. Néha előfordul, hogy a levelek bérmentesítés nélkül kerültek rendeltetési helyükre. Ilyenkor a címzett hivatalának érkeztetési

20. ábra. 10 soldis bélyeg kézírásos Galatz értéktelenítéssel, a bécsi háromkörös, 1-es számú érkeztetési bélyegzéssel.

bélyegzését találhatjuk a bélyegeken. Ilyen példányok Galatzból a leggyakoribbak.

A Galatzból fennmaradt anyagban további érdekességeket is találunk. Ismert néhány, 1864-es kiadású 10 soldis bélyeg az 1868-ban használatba került magyar bélyegzéssel értéktelenítve, tehát olyan időszakból, amikor ez a bélyeg már régen nem volt érvényes, ismét bizonyítva, hogy a bélyegek forgalmi idejét a levantei postahivatalokban nem vették szigorúan.

Ismeretes továbbá egy 1867-es, *kék* galatzi bélyegzésű 10 soldis, amely valószínűleg az átadás körüli első napokból származik, mivel a magyar időszakból kék bélyegzésű példányokat nem ismerünk.

Galatz magyar postahivatalának felhasználásában a 2—15 soldis sor minden címlete előfordul. Igen ritka a 2 soldis, ritka a 3 soldis. A többi érték előfordulása gyakori.

FOKSCHAN[2]

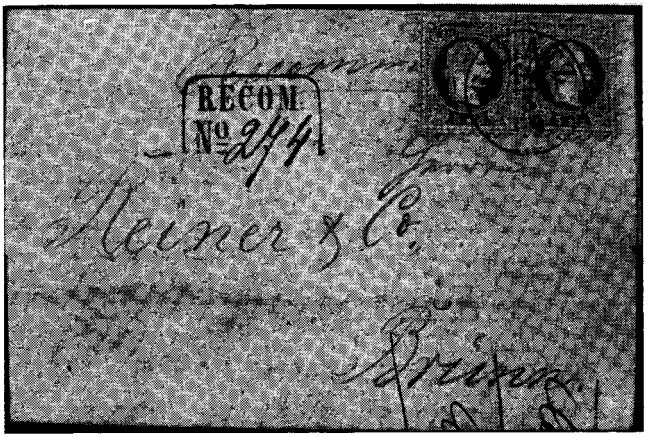
Galatz mellett a másik moldvai postahivatalunk volt. Forgalma jelentősen eltörpült a nagy tengeri kikötő mellett. Legnagyobb fontossággal 1854 és 1857 között bírt, amikor itt egy osztrák helyőrség volt. Ennek kivonulása után fokozatosan elveszítette jelentőségét és 1867-ben a császári 3. hadtest állomásozása idején virágzásnak indult város külföldi postaforgalma ismét jelentéktelenné vált. A város ugyan a Bukarest—Czernowitz útvonalon, a Havasalföld és Moldva határán lévén továbbra is nagy átmenőforgalmat bonyolított le, de saját levélforgalma alig volt. Ez lehet a magyarázata, hogy ilyen bélyegzések az 5, 10 és 15 soldis bélyegeken ismertek.

Az itt is alkalmazott, 23 mm-es átmérőjű, évszámnélküli körbélyegző két színű nyomata ismert: a fekete és a kék. A kék bélyegzés a ritkább.

Fokschan a *legritkább* levantei bélyegzésünk, minden ilyen példány igen nagy ritkaság.

21. ábra. 2 soldis pár fekete FOKSCHAN bélyegzéssel.

22. ábra. Ajánlott levél Galatzból Brünnbe.

Szakkezelési bélyegzők

Ajánlási bélyegzők

1. Leggyakrabban a román fővárosban használt BUKAREST RECOMMANDIRT szövegű bélyegző nyomatával találkozunk (l. 10. ábra). Mindig a teljes bélyegen szerepel, a keltezést és a feladási helyet tartalmazza.

2. Lényegesen ritkább a Galatzban alkalmazott RECOM No. szövegű, 28 × 15 mm-es jelzőbélyegző, melyen a keret alsó átfogója nyitott. Csak teljes levelekről ismert (22. ábra).

3. Plojestieből eddigi ajánlási bélyegző az irodalomból nem volt ismeretes. Néhány hete azonban felfedeztem egy levéldarabot 15 soldis bélyeggel, piros hk. bélyegzéssel, amelyen a bélyeg mellett egy kis alakú, egysoros RECOM: jelzőbélyegző utolsó betője a kettősponttal még látható. A levelek rendkívüli ritkasága összehasonlító tanulmányozásra nem nyújt lehetőséget, de a jelek arra mutatnak, hogy ez a hivatal a piros színt az ajánlott küldemények megkülönböztetésére szánta.

A többi pontahivatalnál különleges ajánlási bélyegzők használatával nem találkozunk.

A készpénz-bérmentesítés bélyegzője

Ezeket a FRANCO szövegű bélyegzőket 1864-ig, a bélyeggel való bérmentesítés bevezetéséig használta a császári posta. Elvétve továbbra is felbukkantak ezek, holott a levelek szabályosan, bélyeggel lettek bérmentesítve, és ennek a különleges jelzőbélyegzőnek felhasználására nem volt szükség. Alkalmazásuknak oka ismeretlen (l. 23. ábrát).

A mozgóposták bélyegzői

Nagy ritkán találkozunk olyan soldis bélyegekkel, melyeken a magyar mozgóposta bélyegzései láthatók.

23. ábra. Levél Bukarestből, zöldeskék FRANCO jelzőbélyegzéssel.

Sajnos, eddig csak leáztatott példányokat láttam, így ezen levelek útját rekonstruálni nem lehetett. Valamennyi bélyegzőtípus azonban az 1870-es évekből való, így biztosra vehetjük, hogy a bélyegek felhasználására a romániai magyar posták megszűnése után került csak sor. Ezek a levelek valószínűleg valamelyik osztrák levantei postahivatalnál lettek feladva, ahol valamilyen okból kifolyólag ezeket nem bélyegezhették le, s a magyar határon a mozgópostának történt átadásuk után, az saját bélyegzőjével látta el ezeket. Így a mozgóposták bélyegzői, noha igen érdekes és ritka bélyegzők, szorosan véve *nem tartoznak* a tárgyalt fejezetbe.

A 24. ábrán bemutatott 15 soldis bélyegen MOZGÓ POSTA 6 PEST—ARAD bélyegző nyomatát láthatjuk. Egy másik, gyűjteményemben levő példányon M. K. MOZGÓPOSTA PEST 20.4.71. bélyegzés van. Ismeretes még egy 3 soldis BÁZIÁS—BUDAPEST mozgóposta bélyegzéssel is.

24. ábra. 15 soldis bélyeg MOZGÓ POSTA 6 PEST—ARAD bélyegzéssel.

A Franciaországba szóló leveleken P. A. D. Payé à destination Autriche) rövidítésű, piros bélyegzéseket láthatunk (19. ábra). Ezek azonban nem a feladó postahivatal jelzőbélyegzései, hanem a francia határ-postahivatal ütötte a levelekre, jelezvén, hogy a bérmentesítés a címzettig ki lett fizetve.

VIII. Hamisítványok

A hamisítók a filateliának ezt a területét sem kímélték meg tevékenységüktől. A Philatelica 1974/2. számában megjelent munkámban az 1867-es 50 krajcárosoknál megemlítettem egy 50 soldist ALVINCZ bélyegzéssel, melyet akkor érkeztetési bélyegzésnek véltem. Ezt a bélyeget akkor még csak egy nagy nemzetközi kiállításról ismertem. Időközben, sok keresés után nagy szerencsével nekem is sikerült egy ilyen példányra szert tennem és azt alapos vizsgálat alá vennem.

Ennek eredményeként megállapítható, hogy a valószínűleg az eredeti bélyegzőt, melyet valaki jogtalanul szerezhetett meg, a legolcsóbb 50 soldis, *barna* bélyegre ütötték. (Ez a címlet ma is használatlanul, nagy mennyiségben, olcsón beszerezhető.) De ez a színárnyalat jóval a magyar posták megszűnése után került forgalomba. A jobb és bal szomszéd bélyegekről átnyuló bélyegző-keretvonalak bizonyítják, hogy egyszerre több ilyen „különlegességet" gyártottak.

Ezeknek az 50 soldisoknak hamis mivoltáról végérvényesen akkor győződtem meg, amikor egy 25 soldis levéldarabot is találtam szintén ALVINCZ, de évszámos bélyegzéssel 15/11/75 dátummal. Ez a bélyegzés is a valódi bélyegző nyomatának tűnik, de a bélyeg *finom nyomású,* amely csak később került kiadásra (25. ábra).

Amint az V. fejezetben leírtam, vegyes bérmentesítés az 1864-es és 1867-es kiadások bélyegeivel a romániai magyar postahivataloknál csak *15 napig* volt

25. ábra. A 25 és 50 soldis *hamis* ALVINCZ bélyegzéssel.

lehetséges. Ilyen objektum azonban egyetlen példányban sem ismeretes napjainkig. A 26. ábrán bemutatott hamisítvány egy valódi bélyegzésű 10 soldis és egy 1864-es 15 soldis utólagos összeszereléséből jött létre.

26. ábra. Hamis vegyes-bérmentesítés. (1864-es 15 és 1867-es 10 soldis, hamis bélyegzéssel.)

A 15 krajcároson látható bélyegzés hamisítvány volta önmagáért beszél. Egyébként az 1864-es kiadás decemberben még nem volt érvényben.

Függelék

A romániai magyar postahivataloknál használt pénznemek

Edwin Müller „Die Postmarken von Österreich" c. művében azt írja, hogy a Soldo pénznem a Levante területén használatos volt. Ma már tudjuk, hogy ez a megállapítás nem fedi a tényeket, mivel ott az ilyen pénznem nem volt használatos, csak az ilyen értékjelzésű bélyegek.

A postai szállítási díj lerovásakor a magyar konzulátusi postahivatalokban a közönség az abban az időben Románia területén forgalomban volt pénznemeket használta fel. Ebben az időben román nemzeti valuta még nem volt, ezért a postaszolgálat átvételekor az ott forgó, idegen ezüstérmeket fogadta el:

francia frank	1 és 5 Fr.,
angol shilling	1/—,
orosz rubel	régi és új,
osztrák „Zwanziger"	20 krajcáros és
1 török Icosar.	

Ezenkívül még a fenti országok réz-váltópénzei is forgalomban voltak. Mint az egész Levante területén, úgy itt is görög és izraelita pénzváltók utcai váltóüzleteikkel gondoskodtak a kereskedelmi élet zavartalan lebonyolításáról. A kurzusokat a naponta megjelenő MERKUR c. kereskedelmi lap ismertette.

A román nemzetiségi törekvések eredményeként 1867 végén saját pénznem jött létre a Duna-fejedelemségek területén: a még ma is használatos *lei* (1

leu = 100 bani). Ettől kezdve feltehetően ezeket az érméket használta a közönség.

A „Soldo" tehát csak egy imaginárius átszámítási alapot képezett. A Levantéban fizetési eszközként gyakorlatilag nem használták.

Egy kis numizmatikai ízelítő:

(27., 28., 29. ábra)

27. ábra. 1 soldós érme 1862--ből.

28. ábra. Török 5 parás 1861-ből.

29. ábra. Az első román pénzérem 1867-ből.

Utószó

A romániai magyar postahivatalok működése és bélyegeik a megmaradt filatéliai anyag ritkasága miatt még Magyarországon is kevés figyelembe részesültek. Ezen tanulmány megírásának célja az volt, hogy a már eddig jórészt ismert tényeket átcsoportosítva és saját megfigyeléseimmel kiegészítve a filatélia iránt komolyabban érdeklődőkhöz közelebb hozza. Több lényeges adat ez idő szerint nem áll rendelkezésünkre.

A fentiekben elmondottak saját nézeteimet tükrözik, és mint ilyenek sem teljességre, sem tévedhetetlenségre igényt nem tarthatnak.

Források és tanácsadók

Dr. Rend Ferenc: A Magyar Bélyegek-Monográfiája III.

Ing. E. Müller: Die Postmarken von Österreich.

Tchilingrian: Austrian post offices abroad. 28. fejezet: The Danubian proncipalities.

Birnbach: Die fremden und einheimischen Posten bis 1875. (Rumänien).

Dr. i. R. Franz See (Bécs),

Dkfm. Dr. A. Jerger (Bécs),

Fritz Puschmann (Bécs),

Ludwig Dengel (Nagyszeben), és

Madarász Gyula (Budapest), akiknek ezúton fejezem ki köszönetemet a munkámhoz nyújtott segítségért.

Abstract of contents

1 *Data to the issue of newspaper-stamps of 1871.* (Ferenc Orbán, Silkeborg)

The study enlarges our earlier knowledge concerning newspaper-stamps, manufactured in 1871 by lithographic and typographic processes, with important results indeed. This research work verifies the earlier assumption that also for the production of *lithographed newspaperstamps* — similarly to that of the 1871 postage stamps — *two* blocks with 100 stamp-pictures have been manufactured. The quality of stamp-pictures of the sign A), produced with the *first* block, is very bad, because of the applied technology. The *second* block has been fabricated with the same technology as the blocks of the postagestamps, so the drawing of the stamps of sign B) are very nice.
Since at the production of both lithographic stones the block have been produced from the same photogravure-matrix, identical *engraving signs* may be detected on both types of lithographic newspaperstamps. The distinctive features known so far are illustrated by a figure.
In the second part of the study the author deals with the typographic newspaper stamps. He classes the pictures of the *typographic stamps,* by reason of the study of distinctive features and gutters into *three* types instead of two till now.
The stamps of *type I.,* occurring most seldom, are presumably produced with stereotypography and show the finest execution. The stamps of *type II.* have been produced very likely with electrotypic plates, the matrix of which has been constructed according to the principle employed at stamps produced with copper-plates. The sheets of the III. type have been produced exclusively with electrotypic plates. Every type is illustrated by figures.

2 *Hungarian post in Roumania in 1867—69. (Dr. Ferenc Nagy, Vienna.)*

The study deals with a very remarkable area of the autonomous post-office administration, i. e. with the few filatelic objects, originating from the administration of the six Hungarian post-offices working in Roumania 1867—69. The author, completing the earlier knowledge with his own results of research, is giving a detailed description of the so far — also in international relation not properly known and great filatelic rarities containing area.
The introductory chapters are giving a detailed contemporary review of the historical and post-historical background and changes in Hungary and Roumania. The knowledge of these is indispensable to the full understanding of the filatelic relation.
The most rare filatelic objects of the discussed period were the *provisionary,* with the soldi-values of the 1863—64 postage paid letters of Austrian emission, circulating only for six weeks (1st May- 15 th June 1867) at the Hungarian post-offices in Roumania.
The values of 2, 3, 5, 10 and 15 soldi, produced at first of the 1867 emission, were put in circulation in June of the same year, *exclusively* in the six Hungarian post-offices. Their use in Austria occurred much later, whereas the *Hungarian* use of the stamps of 25 and 50 soldi, emitted the first September 1867, is so far not known.
The study reviews also the rubber-stamps of the Hungarian post-offices in Roumania, mentioning the false stampings too.
Also the statement of the author is very important that the use of postal envelops with stamps of overprint soldivalues, circulating in the discussed period, is not known at Hungarian post-offices.

Sommaire

1 *Données sur les émissions de timbres pour journaux de l'année 1871 (Par Ferenc Orban. Silkeborg.)*

Cette étude enrichit de façon importante les données connues sur les timbres pour journaux, lithographiés et tipographiés de 1871.
Ces travaux de recherches confirment l'hypothèse précédemment avancée, que tout comme pour les timbres postaux émis en 1871, les timbres pour journaux lithographiés parus en 1871 ont été imprimés au moyen de *deux* pierres lithographiées chacune de 100 images. Les timbres imprimés en utilisant la *première* pierre lithographiée, portant l'indication „A" sont d'une très mauvaise qualité, étant donné la méthode utilisée. La *deuxième* pierre lithographiée a été préparée avec la technologie utilisée dans ce travail, pour les timbres postaux et ainsi, les timbres portant le signe „B" sont d'un dessin parfait. Etant donné qu'on a utilisé la même matrice gravée pour la préparation des deux planches lithographiées, les mêmes signes de la gravure peuvent être relevés sur les deux types de timbres pour journaux. L'auteur indique sur le dessin les signes distinctifs connus à ce jour.

La seconde partie de cette étude s'occupe des timbres tipographiés pour journaux. L'auteur, après une étude approfondie des signes distinctifs et des espaces entre les timbres, classe les dessins des timbres tipographiés en trois types, au lieu des deux connus à ce jour.
Les timbres du type I. que l'on rencontre le plus rarement et qui sont de la plus belle exécution, ont été réalisés tout probablement avec des clichés stéréotypés. Les timbres du type II. ont été, selon toute probabilité imprimés au moyen de planches traitées par électrotypie, dont la planche-mère a été construite suivant le principe utilisé dans la taille douce. Les feuilles de timbres du type III. ont été préparées incontestablement au moyen de planches d'impression électrotypées. Les différents types sont représentés par des dessins.

2 *Poste hongroise en Roumanie. 1867—69 (Dr. Ferenc Nagy — Vienne)*

Cette étude s'occupe des rares documents philatéliques restant de l'époque de l'administration postale autonome hongroise en Roumanie, et qui proviennent des six bureaux de poste hongrois qui fonctionnaient sur ce territoire entre 1867 et 1869.
L'auteur, complétant les précédentes connaissances par le résultat de ses recherches, donne une image détaillée du domaine philatélique de ce territoire, peu connu — même au point de vue international — et englobant de grandes raretés au point de vue de la philatélie.
Le premier chapitre donne un aperçu des changements, des dessous historiques et de l'histoire postale de l'époque de la Hongrie et de la Roumanie. Tous ces détails sont indispensables pour la compréhension parfaite des détails ayant trait à la philatélie.
Les pièces les plus rares du domaine philatélique de cette époque traitée sont les lettres affranchies par les timbres autrichiennes émises en 1863—64 et *provisoirement* utilisées durant six semaines seulement (du 1 Mai 1867 au 15 juin de la même année) par les bureaux postaux hongrois en Roumanie.
Les timbres de 2, 3, 5, 10 et 15 soldis émis premièrement en 1867 ont été utilisés *uniquement* en juin de cette année par les six bureaux de poste hongrois. Ils ont été utilisés par la poste autrichienne par la suite beaucoup plus tard.
Par contre, les timbres de 25 et 50 soldis émis le 1 septembre 1867' n'ont pas été utilisés par la poste hongroise d'après les connaissances en notre possession.
L'étude fait connaitre les oblitérations utilisées par les bureaux de poste hongrois en Roumanie, ainsi que les oblitérations falsifiées.
La constatation de l'auteur, d'après laquelle des enveloppes avec impression de la valeur en soldis, n'ont pas été utilisées par les bureaux de poste hongrois au cours de la période en question, est également très importante.

Auszug aus dem Inhalt

1 *Beiträge zu den Zeitungsmarken—Ausgaben, 1971 (Ferenc Orbán, Silkeborg)*

Die Studie ergänzt mit bedeutenden Ergebnissen unsere früheren Kenntnisse über die 1871 mit Stein- und Buchdruck hergestellten Zeitungsmarken. Diese Forschungsarbeit bestätigt die frühere Annahme, dass auch zur Herstellung der *Steindruck—Zeitungsmarken,* ähnlich den 1871-er Briefmarken, *zwei* Drucksteine mit 100 Markenbildern hergestellt wurden. Die Bildqualität der, mit dem *ersten* Druckstein hergestellten Marken, Zeichen A.) — ist infolge der angewandten Technologie sehr schlecht. Der *zweite* Druckstein wurde bereits mit derselben Technologie hergestellt, wie die Drucksteine der Markenbilder, so ist die Zeichnung der Marken, Zeichen B.) besonders schön.
Da bei der Herstellung der beiden Drucksteine die Druckstöcke mit derselben Tiefdruck—Matrize verfertigt wurden, sind an beiden Typen der Steindruck—Zeitungsmarken identische *Stichzeichen* zu finden. Die bis jetzt bekannten Typen—Erkennungszeichen stellt der Autor an einer Abbildung vor.
Im zweiten Teit der Studie befasst er sich mit der, mit *Buchdruck* hergestellter Zeitungsmarke. Der Autor reiht die mit Buchdruck hergestellten Markenbilder nach eingehender Untersuchung der Kennzeichen und der Marken—Zwischenstege statt denn bisherigen zwei, in *drei Typen* ein. Die selten vorkommenden, vermutlich mit Stereotyp—Druckstöcken hergestellten Marken der *Type 1.* weisen die schönste Ausführung auf. Die Marken der *Type II.* wurden wahrscheinlich mit Elektrotyp—Druckplatten hergestellt, deren Matrizen nach dem, bei den Kupferdrücken verwendeten Prinzip aufgebaut wurden. Die Markenbögen der *Type III.* wurden zweifellos mit Elektrotyp—Druckstöcken hergestellt. Abbildungen illustrieren die einzelnen Typen.

2 *Ungarische Post in Rumänien 1867—69. (Dr. Ferenc Nagy, Wien)*

Die Studie beschäftigt sich mit einem äusserst beachtenswertem Gebiet der autonomen ungarischen Postverwaltung, mit den wenigen philatelistischen Objekten, die aus der Verwaltung der sechs, in Rumänien 1867—69 tätigen ungarischen Postämtern stammen.
Der Autor, die früheren Kenntnisse mit seinen eigenen Forschungsergebnissen ergänzend, gibt ein ausführliches Bild von diesem Gebiet, das bisher auch in internationaler Relation nicht genügend bekannt ist und grosse philatelistische Seltenheiten enthält.
Die einführenden Abschnitte bieten eine Übersicht des zeitgenössischen historischen und postgeschichtlichen Hintergrundes und dessen Wandlungen in Ungarn und Rumänien. Die Kenntnis derselben ist unerlässlich zum vollkommenen Verständnis der philatelistischen Beziehungen.
Die allerseltensten philatelistischen Objekte des behandelten Zeitraumes, die bei den ungarischen Postämtern in Rumänien insgesamt 6 Wochen lang (1. Mai — 15. Juni 1867) in Umlauf waren, sind die *provisorischen* Briefe, die mit den Soldi—Werten der 1863—64-er österreichischen Ausgabe frankiert waren. Die zuerst hergestellten 2, 3, 5, 10 und 15 Soldi—Werte der Ausgabe 1867 wurden im Juni desselben Jahres ausschliesslich in den sechs ungarischen Postämtern in Umlauf gesetzt. In Österreich wurden sie viel später verwendet.
Dagegen ist die ungarische Verwendung der, am 1. September 1867 im Umlauf gebrachten 25 und 50 Soldi—Marken bisher nicht bekannt.
Die Studie bespricht auch die Abstempelunger der ungarischen Postämter in Rumänien, auch die falschen Stempelungen erwähnend. Wichtig ist auch jene Feststellung des Autors, dass die, im behandelten Zeitraum verwendeten Postumschläge mit aufgedruckten Soldi—Werten seitens der ungarischen Postämter nincht bekannt sind.

СОДЕРЖАНИЕ

1 *Данные к выпущенным в 1871 году газетным маркам (Ференц ОРБАН, Силькеборг)*

Статья значительно расширяет круг наших знаний относительно типолитографических газетных марок 1871 года.
Проведенные исследования подтверждают прежнее предположение о том, что для изготовления *литографических* газетных марок было сделано, также как и для изготовления стандартных почтовых марок 1871 года, *два* литографских камня со ста марочных изображений. Марки «А», сделанные с *первого* камня, из-за применившейся технологии по качеству их изображения очень плохи. *Второй* камень был сделан с помощью такой же технологии, как и камни почтовых марок, в результате марки «Б» по качеству их изображения очень красивы.
Так как при изготовлении двух литографских камней клише были сделаны с одинаковой матрицы, на литографических газетных марках обоих типов наблюдаются одинаковые *знаки гравюры*.
Автор статьи показывает на иллюстрации опознавательные знаки известных до сих пор типов.
Вторая часть статьи посвящена *типографическим* газетным маркам. Глубоко изучив опознавательные знаки и пробелы между марками, автор статьи делит изображения типографических газетных марок *на три типа* — вместо существующих до сих пор двух.
Наилучшее исполнение имеют редчайшие марки *I типа*, изготовленные, наверное, с помощью стереотипных клише. Марки *II типа* изготовлялись, по всей вероятности, с помощью электротипных печатных форм, матрица которых была оформлена по принципу, применившемуся при гравюре на меди. Марочные листы *III типа* несомненно изготовлялись с помощью электротипных печатных форм. Отдельные типы видны на иллюстрации.

2 *Венгерская почта в Румынии, в 1867—69 годах (д-р Ференц Надь, Вена)*

Статья посвящена достойной внимания области самостоятельного венгерского почтового ведомства — работавшим в Румынии в 1867—69 годах шести венгерским пощтовым отделениям, через которые прошло небольшое количество весьма интересных филателистических документов.
Опираясь на результаты собственных исследований и накопленные ранее знания, автор статьи дает подробную картину об этой пока не в достаточной мере известной территории, где немало филателистических редкостей.
В вводных разделах статьи дается историческое обозрение Венгрии и Румынии того времени, рассматриваются изменения, которые произошли в этих странах в 1867—69 годах. Все это необходимо для полного понимания филателистических аспектов того времени.
Самыми редкими филателистическими документами рассматриваемого периода являются те письма, на которые наклеены *провизорные* марки австрийского выпуска из 1863—64 годов, имевшиеся

в обороте в почтовых отделениях Румынии всего шесть недель (с 1 мая по 15 июня 1867 года).

Выпущенные первыми в 1867 году марки номиналом 2, 3, 5, 10 и 15 солдис в июне того года вступили в оборот *исключительно* в указанных шести венгерских почтовых отделениях. В Австрии они использовались гораздо позже.

Использование *в Венгрии* выпущенных 1 сентября 1867 года марок номиналом 25 и 50 солдис пока не известно.
В статьи рассматриваются штемпели работавших в Румынии венгерских почтовых отделений, а также фальсивные гашения.

Важно то утверждение автора статьи, что неизвестно, использовались или нет в венгерских почтовых отделениях маркированные конверты (солдис), имевшиеся в обороте в 1867—69 годах.

KÉSZPÉNZÉRT
VÁSÁROLOK

LUXUS MINŐSÉGŰ

KLASSZIKUS BÉLYEGEKET

minden változatban, a világ bármely országából!

LEVELEK, LEVÉLDARABOK

különösen érdekelnek.

„KALOCSA" teljes bélyegzésért
50% felárat fizetek!

LACZA LÁSZLÓ bélyegkereskedő
1056 BUDAPEST, VÁCI UTCA 63.

KLASSZIKUS
ÉS MODERN
BÉLYEGGYŰJTEMÉNYEKET,
RÉGI LEVELEKET, JOBB DARABOKAT

állandóan vásárolok

SZEKERES BENEDEK JÓZSEF
bélyegszaküzlet

1137 BUDAPEST XIII., Katona József u. 2/e.
Telefon: 129-350

FELHÍVJUK

olvasóink figyelmét, hogy kiadványunk alábbi számai még megvásárolhatók:

Philatelica 71/2	**ára 10,— Ft**
Philatelica 72/1	**ára 10,— Ft**
Philatelica 72/2	**ára 10,— Ft**
Philatelica 73/2	**ára 10,— Ft**
Philatelica 74/2	**ára 9,50 Ft**
Philatelica 75/1	**ára 15,— Ft**
Philatelica 76/1	**ára 18,— Ft**

A füzeteket a budapestiek a székházban, munkaidő alatt a nyomtatványraktárban, munkaidő után a könyvtárban szerezhetik be.
Vidékiek, a bélyegigényléseikkel azonos módon az illetékes területi irodától rendelhetik meg.

Kedves Olvasóink!

Sajnálattal közöljük, hogy az elmúlt, az 1976. évben – különböző akadályoztatások miatt – kiadványunknak csak egyik számát, a Philatelica 76/1-et tudtuk sajtó alá rendezni és kiadni. Az előfordult hiányosságért szíves elnézésüket kérjük.

A szerkesztőség

Eng. szám: III/SZI/213/1976.

1500 — 77.0165 Ságvári Nyomda, Budapest

Ára: 18,— Ft.